

LAISKA

LETUVIAMS

ŠIAME NUMERYJE:

Apie ragany deginimą

Dievas ir žmogus aukoje

Chemikai ir religija

Du pasauliai

Kunigas karo sukury

1962

LIEPA - RUGP. / JULY - AUG. / XIII / NO. 7-8

TURINYS

DIEVAS IR ŽMOGUS AUKOJE —	
B. Markaitis, S. J.	218
APIE INKVIZICIJĄ IR RAGANAS(II)— P. Rabikauskas, S. J.	222
CHEMIKAI IR RELIGIJA —	
Dr. J. Prunskis	226
KUNIGAS KARO SŪKURY (III) —	
B. Krištanavičius, S. J.	232
DU PASAULIAI — Motina	241
MINTYS IR ŽMONĖS J. GLIAUDOS “IKARO SONATOJ” —	
Alė Rūta	243
TĖVYNĖS PAŠVAISTĖ —	
J. Vaišnys, S. J.	245
IŠ FILMŲ PASAULIO — Alė Rūta	247
NAUJOS POEZIJOS BELAUKIANT — A. Kezys, S. J.	248
SKAITYTOJŲ LAIŠKAI	251

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas.

Redakcija — Juozas Vaišnys, S. J.

Administracija — Petras Kleinotas, S. J.

Meninė priežiūra — Algirdas Kurauskas

Fotografija — Algimantas Kezys, S. J.

Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam, Connecticut.

Redakcijos ir Administracijos adresas:
2345 W. 56th Street, Chicago 36, Illinois.
Tel. REpublic 7-8400.

LETTERS TO LITHUANIANS. Published monthly except July and August, when bi-monthly, by The Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago 36, Illinois. Tel. REpublic 7-8400. Yearly subscription three dollars. Single copy 30 cents. Entered as second class matter at the Post Office at Chicago, Ill. Additional office of mailing in Thompson, Connecticut.

“Laiškų Lietuviams” iliustracijas be redakcijos leidimo naudoti draudžiamas

1962 LIEPA—RUGP.
(JULY—AUG.)
VOL. XIII, NO. 7—8

LAIŠKAI LIETUVIAMS

RELIGINĖS IR TAUTINĖS KULTŪROS ŽURNALAS

ATOSTOGOS ARBA POILSIS NĖRA NIEKO NEVEIKIMAS,
BET VIENO UŽSIĖMIMO PAKĖITIMAS KITU—MALONESNIU.
SPORTAS, ŽAIDIMAI, EKSKURSIJOS IR KITI MALONUMAI
ŽMOGUI YRA BŪTINAI REIKALINGI,
KAD JO KASDIENINIS UŽSIĖMIMAS BŪTŲ NAŠUS.
KRIKŠČIONIŠKOJI ASKETIKA MALONUMO NELAIKO BLOGU,
JEIGU JO SIEKIAMA TINKAMU BŪDU.
TINKAMĄ MALONUMŲ SIEKIMĄ IR PASILINKSMINIMUS
JI NET LAIKO GRAŽIA DORYBE.
NORS ŽMOGUI REIKIA KANČIOS IR ATGAILOS,
BET REIKIA IR DŽIAUGSMO BEI MALONUMO.
KANČIA IR ATGAILA YRA TIK PRIEMONĖS
PASIEKTI TIKRAM DŽIAUGSMUI IR AMŽINAI LAIMEI.
ŽMOGUS NE KANČIAI IR NE LIŪDESIUI SKIRTAS,
BET LAIMEI, LINKSMUMUI IR DŽIAUGSMUI.

ISAIS amžiais ir visuo-
se pasaulio kraštuose,
kur žmogus gyveno,
randame tris dalykus: altorių, auką ir
kunigą, bendruomenės vardu auko-
jantį dievybei auką už savo ir žmonių
nuodėmes. Labai dažnai toje šventoje
vietoje, kur stovi altorius, kur auka ir
kunigas, randame ir žmones, kurie da-
lyvauja dievybę permaldaujančioje au-
koje. Žinoma, altorius galėjo būti ne-
tašytų akmenų krū-
va. Auka galėjo bū-
ti medžioklėje už-
muštas žvėris, o ku-
nigas — giminės
galva, arba burti-
ninkas, arba vienas
giminės vyresniųjų.
Kai žmogus buvo
primityvus, jo reli-
gija buvo primityvi
ir jo Dievo supрати-
mas buvo primityvus. Todėl ir jo au-
ka, jos paskirtis bei su ja surištos apei-
gos, buvo labai paprastos, dažnai at-
siduodančios ne tik naivumu, bet ir
prietarais. Kai kilo civilizacijos laips-
nis, kai didėjo žmogaus protinis pajė-
gumas, vystėsi socialinė santvarka ir
kultūrinės apraiškos, savaimė aišku,
ir religija, ir Dievo supratimas gilėjo,
tobulėjo kartu su visapusiška žmogaus
pažanga.

Įvairius religinio vystymosi perio-
dus gana aiškiai matome ypač Senojo
Testamento Žydų tautos istorijoje.
Čia randame primityvias aukas, čia
randame jų tobulėjimą, sekantį bendrą
tautos pažangą.

Bet Žydų tautoje randame vieną
nepaprastą dalyką, kurio, bent tokiu
tikrumu, nerandame niekur kitur, bū-

tent, Dievo apsireiškimą žmogui. Šis
apsireiškimas pirmoje eilėje lietė Die-
vo ir žmogaus santykius, davė žmogui
naują ir neklaidingą žinių šaltinį, kas
Dievas yra ir ko jis iš žmogaus laukia.
Ypač dieviškame apreiškime, kuris pa-
siekė Žydų tautą per Mozę, aukai ski-
riama ypatingas dėmesys ir jau aiškiai
nurodoma, kokia ji turi būti, kas ją
turi aukoti, kur, kokių būdu ir kada.
Oficialiai įsteigiamas kunigystės luo-

mas. Padedami reli-
giniai ir socialiniai
p a m a t a i ateities
šventyklos ir aiškiai
nusakoma aukos pa-
skirtis, būtent, ji tu-
ri būti aukojama už
tautos nuodėmes.
Todėl Žydų tautoje
altorius, auka ir ku-
nigas, ypač po die-
viškojo apreiškimo

Mozei, yra ne atsitiktiniai dalykai, bet
socialinio ir religinio gyvenimo cen-
tras. Kai Žydų tauta tapo Dievo išrink-
tąja tauta, jai teko ypatingas uždavi-
nys išlaikyti ir perduoti ateities kar-
toms Išganytojo pažadą, duotą puolu-
siam žmogui. Tas prakeikimas, kurį
žmogus užsitraukė ant savo asmens,
ateities ir savo vaikų, bus vieną dieną
sunaikintas, kai Dievo Sūnus, tapęs
žmogumi, žmogų išganys. Nuo to lai-
ko, kai Žydų tauta tapo išrinktąja tau-
ta, jos ateitis buvo labai tampriai su-
rišta su Išganytojo atėjimu. Todėl ne-
nuostabu, kad tiek herojiškieji tautos
asmenys, tiek ypatingi įvykiai tampa
ateisiančio Išganytojo ir Jo gyvenimo
prototipai.

Abelis, kuris nekaltas žūna nuo
brolio rankos, yra Išganytojo paveiks-

DIEVAS IR ŽMOGUS

AUKOJE

BRUNO MARKAITIS, S. J.

las, kurio kraujas bus išlietas už žmonių nuodėmes. Izaokas, kurį jo tėvas Abraomas rengiasi paaukoti Dievui, yra kitas Išganytojo paveikslas. Jaunasis Juozapas, kurį broliai parduoda į Egipto vergiją ir kuris vėliau, tapęs Egipto faraono dešiniąja ranka, išgelbsti savo tėvą, brolius ir visą žydų gentį nuo bado, yra vėl kitas Išganytojo paveikslas.

Kai Mozė dėjo pastangas išvesti žydus iš Egipto į pažadėtąją žemę, faraonui priešinant, įvairios Dievo bausmės turėjo palaužti faraono valią ir užsispyrimą. Viena tokių bausmių turėjo būti egiptiečių pirmgimių mirtis. Dievo angelas turėjo išžudyti visus pirmgimius, išskyrus tuose namuose, kurių durys buvo paženklintos kraujo kryžiumi. Avinėlio kraujo kryžiumi. Ir šitas simbolizmas reiškia ne ką kita, kaip tikrąjį Dievo Avinėlį, kurio kraujas išgelbės žmogų iš amžinos mirties.

Kelias iš Egipto vergijos į pažadėtosios žemės laisvę, deja, buvo ilgas ir sunkus. Žydų tauta, nepaisant Mozės vadovaujančios rankos, dažnokai pasiduodavo svetimoms įtakoms ir pasipriešindavo Dievo valiai. Šventasis Raštas liudija, kad laikas nuo laiko, kaip paskutinę priemonę, Dievas siūsdavo kokią nors nelaimę, kuri turėdavo atverti žydams akis. Ir taip vieną dieną tyruose pasirodė didelis nuodingų žalčių skaičius. Daugelis žydų žuvo. Kiti maldavo Mozės tarpininkavimo. Tada Dievas jam pasakė nulieti varinį žaltį ir iškelti jį aukštai ant medžio prieš visų akis. Kas žvelgs į varinį žaltį, net ir nuodingo žalčio įgeltas, liks gyvas. Ypatingai šis paveikslas labai išpūdingai nusako atperkančiąją Išganytojo mirties galią.

Ir tokiu būdu iš lėto versdami Senojo Testamento puslapius, mes randame nemažą paveikslų ir simbolių,

kurie vaizduoja ateisiantį Išganytoją. Ypatingą dėmesį kreipiame į Velykų šventes, į Velykų Avinėlio valgymą, kurio metu kiekvienam žydui buvo įsakyta prisiminti Egipto vergiją ir ilgų metų kelią į pažadėtąją žemę, atnaujinant ateisiančio Mesijo viltį.

Ir vieną dieną Jis atėjo. Perėjo Žydų žemę, gera darydamas ir skelbdamas Danguaus karalystę. Besiartinant paskutinėms Velykų šventėms, Jis liepė Petru ir Jonui parengti Velykų vakarienę. Mokytojas su savo mokiniais prisiartinavo prie Paskutinės Vakarienės stalo, kur Senojo Testamento paveikslai ir simboliai tapo tikrovėmis. Velykinis avinėlis Dievo Avinėlio akivaizdoje. Varinis žaltys ant tyrų medžio metė šešėlį ant dabarties sienos, ant kurios kris kryžiaus šešėlis, iškildamas rytoj ant Kalvarijos kalvos bei rodydamas žmonėms ir pasauliui ne varinį žaltį, o kruviną Dievo Avinėlio kūną.

Paskutinės Vakarienės nuotaika buvo šilta, intymi, bet taip pat iškilminga ir liūdna, nes Viešpats kalbėjo apie netolimą savo mirtį. Staiga Jis paėmė į rankas mažą duonos kepalėlį ir tarė: "Štai mano Kūnas." Didelis nustebimas apėmė apaštalus, kai kiekvienam iš jų į ranką buvo idėtas duonos gabalėlis, kuris slėpė Viešpaties Kūną. Po kiek laiko Jis pakėlė vyno taurę ir tarė: "Štai mano Kraujo taurė naujame ir amžiname Testamente, kuris bus išlietas už jus ir daugelį nuodėmėms atleisti".

Kiekvienas apaštalas valgė Jo Kūną ir gėrė Jo Kraują duonos ir vyno pavidaluose, svarstydami Viešpaties žodžius, kad Jo Kūnas ir Kraujas atleis jų ir daugelio nuodėmes.

Po kelių valandų prasidėjo Išganytojo kančia, kuri per vyriausiąjį Sinedriono teismą, per Antonijos pilį ir

Jeruzalės gatves nuvedė į Golgotą. Viny s pervėrė Išganytojo rankas ir kojas. Kryžius iškėlė į dangų kruviną Dievo Avinėlio Kūną. Ir ką mes randame ilgų amžių eilėje visuose pasaulio kraštuose, randame ant Golgotos, būtent: altorių, auką ir kunigą. Altorius čia kryžiaus medis. Auka — Dievo Sūnus. Ir kunigas? Kunigas čia tas pats Dievo Sūnus, kuris tampa žmogaus Išganytoju, save aukodamas Dievui ant kryžiaus už žmogaus nuodėmes.

Visos praeities aukos dabar pasirodo tikroje perspektyvoje. Žmogus bandė atsilyginti Dievui už savo nuodėmes. Ribotas žmogus bandė atsilyginti begaliniam Dievui, bet kiekviena jo auka, net jo mirtis buvo riboto žmogaus ribota pastanga permaldauti begalinį Dievą. Šitame santykiyje visais laikais trūko tikrosios proporcijos, kol išsipildė amžių pranašystė ir viltis Dievo Sūnaus įsikūnijime. Jis tapo žmogumi, kad, žmogaus prigimtį priėmęs, tikrai galėtų žmogų atstovauti, žmogaus vardu kalbėti. Bet tapęs žmogumi, Jis nenustojė buvęs Dievu. Ribotą žmogų atstovaudamas, bet begaline auka Jis Visagaliui Dievui atlygino už visų žmonių nuodėmes. Vieną kartą kruvina mirtimi Jis atpirko pasaulį ir pradėjo naują testamentą visiems žmonėms, visiems laikams. Viešpats Kristus, Paskutinės Vakarienes metu laikydamas rankose savo Kraujo taurę, tarė apaštalams: "Kiekvieną kartą, kai aukosite šią auką, darykite tai man atminti". Išganytojo aukos užtenka žmonijai nuo pasaulio pradžios iki pabaigos. Bet ir po atpirkimo žmogus lieka silpnas nusidėjėlis, kuriam nuolat reikia antgamtinės pagalbos.

Dievo Sūnus, norėdamas žmogų išganyti, priėmė žmogaus kūną. Kitaip

Jis žmogaus pasiekti negalėjo. Jo mirtis ant kryžiaus buvo galima tik žmogiškame kūne, kuris gimsta ir miršta. Vadinas, kruvinoji Golgotos auka buvo fizinis atpirkimo aktas, surištas su vieta ir laiku. Atpirkimą įvykdė Dievas, pasinaudodamas žmogaus kūnu. Bet Viešpats su tuo kūnu sugrįžo pas Tėvą. Golgotos gi auka turi būti kartojama ir Dievui pagarbinti, ir žmogaus nuodėmėms atleisti. Bet kokiame kūne, jei Kristus dabar danguje? Kokioje įvykių tvarkoje, jei kruvinoji kryžiaus auka yra vienintelė, nebepakartojama?

Atperkančioji Išganytojo auka įvyko istorinėje tvarkoje. Kasdieninė Mišių auka vyksta sakramentinėje tvarkoje. Su kūnu grįždamas pas Tėvą, Kristus žmonijai paliko mistinį savo kūną, kurį sudaro Jis Pats ir Jį tikintieji. Jis yra to kūno galva, o mes — kūno nariai. Štai naujasis Išganytojo kūnas sakramentinėje tvarkoje. Šitame mistiniame kūne, kuris yra realus kūnas, ir šitoje sakramentinėje tvarkoje, kuri yra antgamtinė tikrovė Kristaus Bažnyčioje, kartojasi Golgotos auka su visa išganančia galia ir visomis pasekmėmis, bet jau nebe kruvinu būdu. Ir mūsų amžiuje randame Kristaus Bažnyčioje tris dalykus: altorių, auką ir kunigą. Altorius šiaudien yra specialiai pašventinta vieta kiekvienoje bažnyčioje, pagal laiko stilių ir dvasią. Auka — tas pats Jėzus Kristus, įsikūnijęs Dievo Sūnus. O kunigas — Jėzus Kristus, mistinio kūno galva, ir mes visi, kurie tikime Jėzų Kristų, mistinio kūno nariai. Tokiu būdu mistinio kūno nariai dalyvauja Kristaus atperkančioje kunigystėje. Pirmą kartą pasaulio istorijoje žmonės dalyvauja dieviškoje aukoje ne tik kaip stebėtojai, ne tik kaip dalyviai, bet kaip Kristaus kunigystės

dalininkai, kurie su Kristumi aukoja dangiškajam Tėvui šventą, amžiną ir begalinę auką.

Tiesa, rinktiniai vyrai, kuriems Dievas suteikia krikščioniškosios kunigystės pašaukimą, per ypatingus šventimus tampa Jėzaus Kristaus burna ir rankomis Šventoje Mišių Aukoje. Jie gauna ypatingą galią, kurios kiti mistinio kūno nariai neturi. Bet jų kunigystė pabrėžia ypatingą Naujo Testamento tikrovę, kad amžinasis kunigas Jėzus Kristus, aukodamas Tėvui auką, tai daro per savo mistinį kūną. Vadinasi, mes — mistinio kūno nariai — ne tik dalyvaujame Šventoje Mišių Aukoje, bet ją atnašaujame kartu su Jėzumi Kristumi.

Kruvinoji Išganytojo auka ant kryžiaus Golgotoje per amžius kartojasi mistiniame Kristaus kūne nekruvinu būdu, kur yra altorius, auka ir kunigas. Todėl mūsų mintys grįžta į Paskutinę Vakarienę, kur Jėzus Kristus paliko mums savo Kūną ir Kraują duonos ir vyno pavidaluose, kaip savo kančios atminimą. Jis paėmė duoną ir tarė: „Štai mano Kūnas“. Ir vėliau, iškėlęs prieš apaštalų nustebusias akis vyno taurę, paskelbė: „Štai mano Kraujas“. Nuo to laiko šios dvi intymios ir stebuklingos scenos tapo ateities Mišių Aukos centru ir širdimi. Ankstyvoji Bažnyčia Mišių Auką, kaip mes ją suprantame šiandien, vadino „duonos laužymu“. Jėzus Kristus dažnai, valgydamas su savo apaštalais ir mokiniais, palaimindavo duoną, laužydavo ir padalindavo kartu valgančiams. Šv. Povilo laikų krikščionių bendruomenėse Duonos Laužymas, kaip Išganytojo kančios ir mirties minėjimas, buvo įjungtas į „agape“ — meilės bei draugiškumo puotą, kuri buvo, sakytume, sekmadienio pietūs šeimai, draugams ir bičiuliams. Su

Duonos Laužymu „agape“ tapo tų krikščioniškųjų bendruomenių Mišių Auka.

Savaime aišku, kad Mišių Auka, kaip ir kiekvienas kitas dalykas gyvoje žmonių bendruomenėje, vystėsi, didėjo, tobulėjo. Prsidėjo naujos maldos ir naujos apeigos. Persekiojami Bažnyčia katakombose, be abejo, negalėjo neatsiminti savo sunkios dalios, ir Mišių aukoje jos maldos ir jos širdgėla prašė dangiškojo Tėvo pagalbos visiems tikintiesiems, bet ypatingai tiems, kurie gal netrukus turės mirti cirko arenoje už Jėzų Kristų, kurio vardą jie visi nešiojo.

Tokiu būdu, keičiantis laikams, keitėsi ir Mišių Aukos formos. Su Konstantino Didžiojo atsivertimu Bažnyčia išeina iš katakombų nakties į saulės šviesą. Prasideda aukso gadynė iki šiol prislėgtos Bažnyčios vystymesi ir augime. Iki šiol kuklios Mišių Aukos apeigos ir rūbai taikosi prie puošnių katedrų ir auksinių indų. Ir taip Duonos Laužymas, kuris paskubotai vyko tamsiame katakombų rūsyje, dabar tampa iškilmingu Kristaus kančios ir mirties minėjimu. Ir taip iki mūsų dienų. Bet Mišių Aukoje ir jos vystymosi istorijoje matome tris pagrindines dalis, kurios aiškiai nusako nekruvinos aukos turinį, prasmę ir tikslą, būtent: duonos ir vyno aukojimą, kanoną su konsekracija, t. y., tyliąją bei šventąją dalį, kurios metu duona ir vynas tampa Išganytojo Kūnu ir Krauju, ir komunija, kurioje aukos dalyviai, Jėzaus Kristaus kunigystės dalininkai, priima dangiškojo Tėvo dovaną žmogui: Jo Sūnaus Kūną ir Kraują.

Visais amžiais, visuose kraštuose, kur prasidėjo ir vystėsi žmogiškoji civilizacija, randame auką, kurią žmogus aukojo savo Dievui, norėdamas jį

PAULIUS RABIKAUSKAS, S. J.

APIE INKVIZICIJĄ IR RAGANAS (II)

Gerbiamasis Skaitytojau,

Pereitą kartą atsakydamas į Jūsų klausimus, sąmoningai nutylėjau raganas. Nors ir jų bylos, bent iš dalies, buvo nagrinėjamos inkvizicijos teismuose, bet jų teisman traukimo aplinkybės buvo visai skirtingos: eretikus

ir pagarbinti, ir permaldauti. Žiūrint į religijų istoriją, galima tvirtinti, kad žmogaus auka Dievui yra žmogiškosios prigimties reikalavimas.

Senovėje žmogaus auka buvo tik žmogaus auka. Bet su Išganytojo atperkančia mirtimi prasideda Naujasis Testamentas, kur žmogaus aukos ribotumas pranyksta dieviškosios Kristaus aukos begalybėje. Šventoje Mišių Aukoje, minėdami Viešpaties Kristaus mirtį, dalyvaujame Jo kunigystėje ir Jo aukoje. Mat, esame mistinis Kristaus kūnas, kuriame šiandien vykdomas žmogaus ir pasaulio išganymas, kai ant mūsų altorių duona tampa Viešpaties Kūnu, o vynas—Jo Krauju.

dažnai vietiniai žmonės užstodavo, ir jų reikėdavo ieškoti, o raganas surasdavo patys vietiniai gyventojai, kurie savo manija neretai paveikdavo ir teismo eigą bei sprendimą. Be to, didžiausioji raganų bylų dalis, ypač Vokietijoje ir kituose Šiaurės Europos kraštuose (jų tarpe ir Lietuvoje),ėjo ne per bažnytinius, bet per pasauliečių teismus, ir kaip tik juose pasitaisydavo šlykštybių bei žiaurumų, kuriuos kartais nekritiškai arba blogos valios autoriai priskiria bažnytinei inkvizicijai ir pačiai katalikų Bažnyčiai.

Matau, kad visos tos sunkenybės Jums iškilo beskaitant "Lietuvių Enciklopedijos" straipsnelį "Ragana". Visi Jūsų surašytieji sakiniai iš ten pažodžiui paimti. Deja, negalima sakyti, kad to straipsnelio autorius būtų stengęsis lygiai objektyviai informuoti enciklopedijos skaitytojus apie raganas ir raganų teismus, kaip tai atliko straipsnelio "Inkvizicija" autorius. Jau pereitą kartą minėjau, kad tvirtinime: "Inkvizitoriai būdavo vienuoliai (domininkonai, jėzuitai)" jėzuitai įmaišyti be jokio istorinio pagrindo. Tiesiog bicuriu šmeižtu reikia laikyti išsireikimą, kad, ieškodami raganų ženklų, "inkvizitoriai (taigi, domininkonai, jėzuitai) raganas apieškodavo tokiu būdu, jog padorumas neleidžia aprašyti". Toliau kalbama apie moterų išprievartavimus, visokiausius kankinimus, didelius honorarus už kalinimą ir kankinimą ir pan., ir visa tai be jokio skirtumo priskiriama inkvizitoriams bei inkviziciniam teismams. Pasaulietinė valdžia, pagal autorių, tik atlikdavusi egzekuciją, o kartais ir tam atlikimui pasipriešindavusi, pvz. Venecijos senatas 1518 m. Savo straipsnelį autorius užbaigia: "Pagaliau raganų teismų protokolai aiškiai

rodo, kad daugelis inkvizitorių buvo ne tik dideli tamsuoliai ar religiniai fanatikai, bet ir liguisti asmenys, seksualiniai sadistai, kuriems moterų kankinimas teikė didelį malonumą."

Kaip sau nori, mielas Skaitytojau, tokia galutinė išstarmė sunkiai derinasi kad ir su mažiausia pagarba tiesai bei objektyvumui. Jei dr. J. B. bauginasi žvilgtelėti į katalikų autorių veikalus, tegul bent atidžiai paskaito, ką rašo rimti protestantai. Pvz. naujausioje ir visais atžvilgiais rimtai paruoštoje protestantų enciklopedijoje "Die Religion in Geschichte und Gegenwart", t. III, Tübingen 1959, psl. 309, galės rasti tokį sakinį: "Den schärfsten Kampf gegen die Hexen forderte auch Luther und Calvin" (Griežčiausios kovos prieš raganas reikalavo taip pat Liuteris ir Kalvinas). Tai gal ir jie buvo susidėję su inkvizicija?... Geriau susipažinę ir išnagrinęję visa, kas liečia raganų bylas, tvirtina, kad po XV a. Prancūzijoje, Belgijoje, Olandijoje, Vokietijoje ir juo labiau kituose Šiaurės Europos kraštuose bažnytinė inkvizicija, kiek ji iš viso ten dar veikė, raganų bylomis beveik neužsiėmė. Visa tai atliko pasauliečių teismai (plg. H. Zwetsloot, Friedrich Spee und die Hexenprozesse, Trier 1954, psl. 52). Tokių dalykų enciklopedijos straipsniuose nutylėjimas yra nedovanotinas jos skaitytojų klaidinimas.

Yra tiesa, kad daugybė raganų bylų XIV ir XV amžiuose, o Italijoje bei Ispanijoje ir vėliau, ėjo per inkvizicijos teismus. Tačiau užtenka tik šiek tiek susipažinti su inkvizicijos teismų procedūra, kad įsitikintume, jog inkvizitoriai, t. y. Bažnyčios atstovai: kunigai ar vienuoliai, patys aukų nekan-kindavo, nei atlikdavo kokius ten apieškomus. Tam buvo teismo tarnai. Be to, viskas vykdavo teismo po-

sėdžio metu, kuriame dalyvaudavo keletas ar keliolika asmenų. Sunku net įsivaizduoti, kad tokiose aplinkybėse inkvizitorius kunigas ar vienuolis būtų įsileidęs į kokį nešvarų darbą, apie kurį tuojau būtų pasklidęs gandas po visą apylinkę. Visi tokie su bendrinti apkaltinimai yra ne kas kita kaip šmeižiamieji prasimanymai.

Tačiau tuo anaiptol nenoriu tvirtinti, kad su raganų bylomis viskas buvo tvarkoje, ar kad Bažnyčios atstovai niekuo neprisidėjo prie jose vykstančių neteisybių. Bažnyčios paskirtis ir jos esminis mokslas buvo, yra ir bus nekintamas. Bažnyčia nėra tam, kad darytų žmones čia žemėje laimingus arba juos apsaugotų nuo visokių žemiškų blogybių. Jos uždavinys vesti tikinčiųjų sielas į amžinąją laimę. Susidėjimas su velniu, su juo sutarties sudarymas yra didžiausias Dievo paniekinimas, ir jei kas tai rimtai ir sąmoningai darytų, Bažnyčia negali jo neperspėti ir neklausančio nebausti.

Nėra abejonės, kad velnias gali įsikišti į žmonių gyvenimą (jis išdrįso gundyti net patį Išganytoją) ir kad yra tokių, kurie jį sąmoningai garbina ir jam tarnauja. Bet ar tas asmuo, apie kurį pasakojama visokių nepaprastų, nieko bendra su šventumu neturinčių dalykų, prie tokių priklauso? Apie tai tegali pasakyti pats įtartasis? O jei jis nenori sakyti tiesą? Tada reikia jį priversti. Štai ir įeinama į inkvizicijos procedūrą.

Įdomu, kad popiežius Aleksandras IV 1258 m. buloje "Quod super nonnullis" įsakė inkvizitoriams neužsiimti pranašautojų bei burtininkų teisimu, nebent jie būtų aiškiai apkaltinti erizija. Bet žmonėse prietarai, burtai, pranašystės vis labiau plito. Daugelis visa tai rišo su velnio įtaka, su tuo piktuuoju pradū, kurį taip išgarsino ka-

tarai - albigiečiai. Apie tai, žinoma, turėjo pasakyti savo nuomonę ir teologai. Jie buvo savo amžiaus vaikai ir galvojo taip kaip visi žmonės tuomet galvojo. Net toks aštrus protas kaip šv. Tomas Akviniėtis laikė galimu dalyku, kad velnias gali turėti su žmonėmis net lytinius santykius, o po kiekvienu prietaru išvelgė, jei ne tiesioginę, tai bent įglaustą sutartį (*pactus implicitus*) su velniu. Nes, pagal šv. Tomą, tie prietaringi daiktai arba veiksmai savyje neturi galių, kurios galėtų iššaukti laukiamas pasėkas; dėl to jie yra tik ženklai, reiškią susitarimą su velniu, iš kurio laukiama, kad jis savo nežemiška jėga išpildytų laukiamus dalykus (plg. *Summa theol.* II. II. q. 95 a. 2; q. 96 a. 2). Šioje mintyje yra teisingumo pagrindas. Jei kas visu rimtumu tikėtų prietarais ir juos vartotų kaip nuo Dievo valios nusikreipimo ženklą, sunkiai nusidėtų, ir toje nuodėmėje galėtų būti "*pactus implicitus*". Bet dažniausiai žmonės visa tai vartoja, nieko negalvodami, todėl, kad kiti taip daro ir pan.

Kadangi anais tamsiais, dažnai karų, marų ir gamtos nelaimių lankomais laikais visokiausių prietarų buvo kur kas daugiau kaip mūsų laikais, tai pamokslininkai, norėdami žmones nuo jų atgrasyti, juos bauginavo velnio įtaka. Bet neretai perdėtas ir naivus velnio darbų vaizdavimas tik prisidėjo prie didesnio baimės plitimo. Kaip visuomet, taip ir tada tikintieji pamokymus ir perspėjimus taikė ne sau, bet savo kaimynams. Išties kokia nelaukta nelaimė — tuojau ieško, kokia čia ragana savo burtais ir kerėjimais galėjo pakenkti.

Pradžioje Bažnyčia, atmetusi ragamų bylas, XIV amžiuje, viešos opinijos verčiama, pradėjo ir jas nagrinėti. Popiežius Jonas XXII 1326 m. išleido bulą

"*Super illius specula*", kuria įpareigojo visus burtininkus ir regėtojus per 8 dienas mesti savo burtus, kitaip jie bus ekskomunikuojami, o užsispyrusieji bus laikomi ir baudžiami kaip eretikai. Tuo praktiškai burtininkų ir ragamų bylos buvo pavestos inkvizicijai. Tokių bylų jau XIV a. būdavo nemaža ir pasauliečių teismuose. Vienas plačiai žinomas, nors savo veikaluose dažnai kat. Bažnyčios atžvilgiu neobjektyvus autorius tvirtina, kad raganos labiau džiaugdavusios, pakliuvusios į inkvizicijos kaip į pasauliečių teismo rankas, nes inkvizicija turėjo savo nustatytą tvarką, pagal kurią prisipažinusį ir klaidatikybės išsižadėjusį apkaltintąjį galėjo palikti gyvą kaip atgailautoją, kai tuo tarpu pasauliečių teismai visuomet baudavo sudeginimu (H. C. Lea, *A History of the Inquisition*, t. III, New York 1887, psl. 449).

Vis dažniau sprendžiamos ragamų bylos, jų vieši sudeginimai tik kurstė lengvatikių žmonių įtarinėjimo instinktą. Ištiesi kraštai buvo apimti ragamų manijos, kurios neišvengė iš tų kraštų kilę teologai, kunigai, vyskupai. Tik tokiu būdu galima suprasti, kaip galėjo atsirasti dviejų vokiečių dominikonų inkvizitorių parašytas veikalas apie ragamų blogybes: "*Malleus maleficarum*", išleistas 1489 m. Tai patologinio siaurumo ir aklo nekritiškumo knyga, kuri neša didelę negarbę krikščionijos literatūrai. Apie vieną jos autorių Brixeno vyskupas, kurio dieceziijoje jis veikė kaip inkvizitorius, jau 1485 m. šitaip pasakė: "*Er bedünkt mich propter senium ganz kindisch sein worden*" (Man atrodo, kad tas senis jau visai suvaikėjo). Drauge su šia knyga buvo platinama ir pop. Inocento VIII bula "*Summis desiderantes affectibus*". Ji nėra šios knygos patvir-

tinimas, nes rašyta jau 1484 m., bet joje popiežius, gavęs tų dviejų dominikonų nusiskundimą, kad kai kas mėgino trukdyti jų prieš raganas veiklą, patvirtino jų misiją ir liepė visiems teikti jiems pagalbą.

Reikia atvirai pripažinti, kad ypač tie du tekstai (*Malleus maleficarum* ir popiežiaus bula) daug prisidėjo prie akcijos prieš raganas sustiprinimo, nes kas tik išdrįsdavo tam pasipriešinti, tuojau būdavo nutildomas teologų autoritetu ir popiežių dokumentais.

Bet netrūko ir tokių, kurie turėjo drąsos viešai iškelti procesų neteislingumą, nors jiems grėšė pavojus būti apšauktiems erezijos gynėjais ir susilaukti eretikų likimo. Taip 1453 m. Evreux mieste (Prancūzijoje) buvo sudegintas vienuolis benediktinas Guillaume Edelin, išdrįšęs kritikuoti inkvizicijos teismo procedūrą. Johann Wier, Julich-Cleve kunigaikštijoje (Vokietijoje) gyvenęs gydytojas, kuris 1567 m. savo knygoje "*De Praestigiis Daemonum*" išdrįso pasakyti, kad vadinamos raganos tėra protiniai nesveikos, kvailos bobos, išvengė mirties tik atšaukdamas savo tvirtinimą.

Didžiausias ir reikšmingiausias raganų manijos sužlugdymo nuopelnas priklauso vokiečių jėzuitui Friedrich Spee (1591 - 1635). Knygoje "*Cautio criminalis*", pasirodžiusioje anonimu 1631 m., reikalavo griežtai skirti pikta valia velniui pasidavusias raganas ir kvailais prietarais tikinčias, bet niekam blogo negalinčias padaryti moterėles ir visu griežtumu smerkė nežmonišką raganų teismo procedūrą, iš kurios niekas gyvas neišeinąs. "Todėl", sako jis, "teisėjams nėra kitos išeities, kaip nutraukti visas bylas ir pasmerkti savo teisimo būdą, kitaip prieš prie to, kad jie turės ant laužo sudeginti savo artimuosius, save pačius ir visą

pasaulį". Spee buvo laimingas, kad ir bažnytinė inkvizicija jau bodėjosi tokiomis bylomis. Jam teko iškėsti iš raganų manijos fanatikų daug nemalonių, bet išliko gyvas. Jo veikalas greitai paplito po visą Europą, buvo išverstas ir į lenkų kalbą ir Poznanyje 1680 m. išleistas. Nežinia, ar F. Spee įrodymų paveiktas, ar kitų motyvų vedamas popiežius Urbanas VIII 1635 m. paskelbė instrukciją, kurioje smerkė įsigalėjusią lengvatikybę raganų atžvilgiu. L. von Pastor, garsusis popiežių istorijos autorius, apie šį popiežiaus raštą taip atsiliepia: "Instrukcija yra triuškinantis įrodymas, kad Romoje daug anksčiau kaip katalikiškoje ir protestantiškoje Vokietijos dalyse iškilo proto ir žmoniškumo reakcija prieš raganų bylų pabaisą (*Geschichte der Pápste*, t. XIII, psl. 614).

Inkvizicija ir raganų teismai yra skaudus ir negarbingas skyrius tiek pasaulinėje tiek Bažnyčios istorijoje. Abiejų institucijų gyvenimas ir veikla anuomet daugelyje punktų susiliejo, ir nelengva pasakyti, kuri pusė tame ar kitame dalyke patraukė į save antrąją pusę. Bešališkai žvelgiant į anų laikų įvykius, ypač į raganų manijos vystymąsi, nesunku pastebėti, kad bendrai imant, Bažnyčia veikė pasaulinę visuomenę, ją švelnindama, išpėdama, pataisydama. Bažnyčios atstovų kaltė savo šaknyse glūdi tame, kad jie ne tuojau peržvelgė ir nepakankamai arba kartais netinkamai pasipriešino įsisiūbavusioms masių aistroms.

Kad taip reikia suprasti didžiulius, žmonių mases apimančius reiškinius, rodo netolima praeitis ir mūsų laikai. Kur Bažnyčia buvo visai išstumta iš įvykių raidos lauko, kaip tai įvyko Prancūzų revoliucijos metu, nacizmo ir komunizmo užvaldytuose kraštuose, ten liguistos "laisvės, lygy-

DR. JUOZAS PRUNSKIS

CHEMIKAI IR RELIGIJA

Chemija, davusi paskutiniaisiais laikais eilę naujų medžiagų, padarė pramonėje savotišką revoliuciją. Tai ypač tingai didelis įnašas žmonijos gerovei.

Mums yra įdomūs tie pirmieji gilieji protai, tiesusieji kelius moderniajai chemijai. Tiesa, šioje srityje kai kas paveldėta iš senovės alchemikų, norė-

bės, brolybės", nacizmo, rasizmo, komunizmo manijos pridarė ir tebedaro kur kas daugiau žiaurumų ir neteisybų, kankina ir žudo nepalyginamai daugiau aukų negu anos viduramžinės eretikų ir raganų manijos.

Ir šiame neva laisvame bei kultūringame Vakarų pasaulyje siaučia lengvo gyvenimo ir malonumų ieškojimo manija. Dėl jos vyksta kankinimai ir krinta nekaltos aukos. Tūkstančiai ir milijonai motinų pačios nusprendžia ir įvykdo negalėjusių nusikalsti, nes dar negimusių, savo kūdikių žudynes. Ir kiek vaikų bei jaunuolių sielų organizuotai kankinama filmais, televizija, iliustruota spauda, be

jusių pigiu būdu pasigaminti aukso. Gal tik XVIII šimtetyje atsirado stipresnių mokslinių pajėgų, ištačiusių moderniąją chemiją į tinkamas vėžes. Vienas jų buvo A. L. Lavoisier (1743-1794). 1900 metais Paryžiuje buvo ypatinga šventė — mokslininko Lavoisier paminklo atidengimas. Paryžius tuo lyg norėjo parodyti savo atgailavimą, kad tas didysis chemijos kūrėjas buvo nužudytas Paryžiaus revoliucijos siautėjime. Po Lavoisier mirties garsusis matematikas Lagrange apie jį pasakė: — Užteko trumpo momento nukirsti jo galvą, bet neužteks šimtmečio, kad atsirastų kita tokia galva.

Tai buvo gilus mokslininkas ir metodiškas darbininkas. Kasdien tris ryto ir tris vakaro valandas jis skirdavo eksperimentiniams mokslams, kitas dienos valandas pašvėsdamas Mokslo Akademijos administraciniam darbui bei įvairių komisijų pareigoms. Jis surado medžiagos pastovumo dėsnį, vienas pirmųjų pradėjo naudoti kiekybinį tyrimų būdą, taip pradėdamas naują erą chemijoje. Jis surado teisingą kryptį aiškinti deguonio reikalingumą

atvangos išsvirkščiant nuodus, kurie dvasiniai žaloja jaunas sielas, padaro jas visam gyvenimui luošas ir ne vieną priveda prie savižudybės! Ir čia Bažnyčia stengiasi švelninti įspėti, taisyti, bet patys matome, kaip dažnai išėlusiai visuotinės manijos jėga niekais paverčia visas jos kilnias pastangas.

Nemanau, kad šių dienų visuomenė, kuri nesijaudina dėl kur kas baisesnių ir žemesnių motyvų iššaukiamų nusikaltimų, galėtų ramia sąžine mesti akmenį į praeities "nusikaltėlius", kurie dažnai tokiais nesijautė ir nebuvo. Kristus pasakė: "Kas iš jūsų be nuodėmės, tegul pirmas meta į ją akmenį" (Jono 8, 7).

gyvių kvėpavimui. Drauge su mokslininku Laplace nustatė vandens sudėtį, o taip pat ir daugelio kitų junginių sudėtį. Taip pat yra parašęs eilę veikalų iš chemijos srities.

Savo pasaulėžiūra jis buvo religingas. Iš jo šeimos buvo ir dvasiškių. Kartą, perskaitęs atsiųstą jam studiją, autoriui pareiškė:

— Kaip gražu, kad jūs ėmėtės ginti Apreiškimą ir Šv. Rašto tikrumą.

Dėl savo civilinių pareigų ir dėl savo pasaulėžiūros patekęs prancūzų revoliucinio tribunolo nemalonėn, 1794 m. gegužės mėn. 8 d. buvo nugiljotinuotas. Istorijon pateko to kruvinojo tribunolo pirmininko Coffinhal žodžiai: "Respublikai nereikalingi išminčiai".

Tarp prancūzų chemikų aptinkame taip pat *Louis Jacques Thenard* (1777 - 1857). Šis Sorbonos universiteto profesorius drauge su Gay-Lussac yra atradęs barijų, sudaręs alkalinius metalus grynai cheminiu būdu, suradęs specialią spalvą, kuri jo vardu pavadinta Thenard mėlyna. Buvo labai gausūs jo moksliniai pranešimai Prancūzų Mokslo Akademijoje.

Tačiau jis rado laiko atlikti ir savo religines kataliko pareigas. Drauge su gyventojų minia dalyvaudavo sekmadienio šv. Mišiose su maldaknyge rankose. Didžiųjų švenčių metu (tada dažnas Eucharistijos priėmimas dar nebuvo praktikuojamas) artindavosi prie Dievo stalo.

Tarp garsiųjų prancūzų chemikų yra ir *Jean Baptiste Dumas* (1800 - 1884), garsiojo Pasteuro mokytojas. Sorbonos universiteto studentai jį taip buvo pamėgę, kad nekartą įeinantį į klasę sutikdavo entuziastingais plojimais. Šis mokslininkas yra paskelbęs apie 800 studijinių straipsnių. Jis nustatė daugelio elementų atominį svorį, surado metodą nustatyti garų sūdrumui,

prisidėjo prie pagrindimo atominės teorijos, vadinamos substitucijos dėsniu. Jis buvo nuoširdus katalikas gyvenime ir mirtyje.

Chemikas *Michel Eugene Chevreul* (1786-1889) buvo pasiekęs pasaulinį garsą ir buvo Prancūzų Mokslo Akademijos ir Britų Karališkosios Draugijos narys bei Harvardo universiteto garbės daktaras. Jis pirmasis įstengė išaiškinti gyvulinių riebalų sudėtį ir išskyrė daug riebalinių rūkščių. Jis pravedė eilę reikšmingų studijų augalinių dažų srityje ir sukūrė spalvų derinimo teoriją. Jo praveisti riebalų tyrimai atidarė pramonei naujas sritis. Tai retas mokslininkas, sulaukęs virš šimto metų amžiaus. Suvažiavusieji kultūringojo pasaulio atstovai jo pagerbti šimto metų sukakties proga pasakė proza ir eilėmis 24 kalbas. Gyvenime jis buvo kataliku, kataliku ir mirė, sulaukęs 103 m. amžiaus.

Vokiečių chemikas *Just von Liebig* (1803-1873) yra laikomas žemės ūkio chemijos tėvu ir moderniosios organinės chemijos pionierium. Jis atrado chloroformą, nustatė etilo alkoholio sudėtį, išrado kondensatorių, pradėjo vadinamą radikalų erą chemijoje. Jo atskleidimas, kad tiek organizmai, tiek mineralai susidaro iš tų pačių elementų, buvo lyg revoliucija ano meto mokslo pažiūrose. Jis pirmas surado galimumus neorganines medžiagas sintetizuoti į organines, panaudojant gyvulių ir žmonių maistui. Pašvęsdamas 35 metus agronominei chemijai, jis analizavo dirvožemį, nustatė, kurias medžiagas augalas gali imti maistui iš dirvos ir iš oro, nustatė mokslinius dirvos tręšimo pagrindus. Buvo tikintis katalikas.

Švedų chemikas *Jons Jacob Berzelius* (1779 - 1848), Stockholmo universiteto profesorius, pasižymėjo savo analizi-

niais tyrinėjimais. Savo tėvynei Švedijai užpelnė biologinės chemijos pradininko garbę. Jis nustatė beveik visų tada žinomų elementų atominius svorius, surado naujus elementus: torį, cerį ir seleną. Jam pavyko gauti gryną silicį, cirkoną ir tantalą. Jis sukūrė teoriją, pagal kurią ryšiai tarp molekule sudarančių atomų yra elektrinio pobūdžio. Yra daug rašęs įvairiais mokslo klausimais, kur atsispindi jo krikščioniškoji pasaulėžiūra.

Prancūzų chemikas *Enrique Sainte Claire - Deville* (1818-1881) buvo vienas iš fizinės chemijos steigėjų, dirbo termochemijos (karščio įtaka į cheminių sąstatą) srityje, pravedė vertingų aliuminijaus tyrimų. Paryžiaus mokslų fakultete jis buvo Dumas įpėdinis.

Visą gyvenimą jis išliko nuoširdus katalikas. Prieš mirtį pasiūkė kunigą ir, gavęs religinius patarnavimus, ramiai atsisveikino su šeima, kaip gali atlikti tik žmogus su ramia sąžine ir giliu tikėjimu.

Paryžiaus universiteto medicinos fakulteto dekanas *Karl A. Wurtz* (1817-1884) į savo aukštąją mokyklą įvedė biologinės chemijos kursą ir histologiją (organizmo audinių mikroskopinių studijų mokslas). Jis buvo tikintis, ir jo paskaitose atsispindėjo jo religinis nusistatymas.

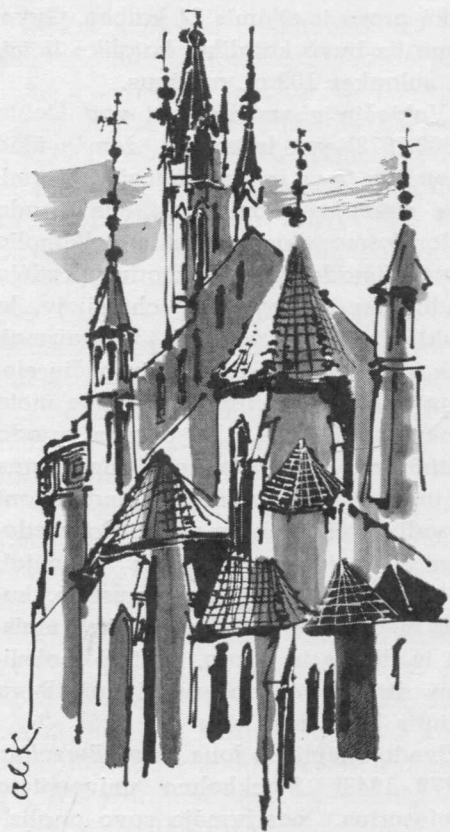
Prancūzų chemikas *M. G. Lemoine* taip pat buvo nuoširdžiai tikintis. Mirdamas save pavedė Dievo galestin gumui.

Sekdami šių ir daugybės kitų mokslininkų darbų bei pasaulėžiūrą, galime kartoti prancūzų filosofo Etienne Gilson žodžius: "Mokslas yra viena aukščiausių Dievo garbinimo rūšių: jis padeda suprasti, ką Dievas yra padaręs".

Mūsų dienų chemikai

Norint pažinti mūsų dienų chemikus ir jų pasaulėžiūrą, nemaža medžiagos galima rasti John Clover Monsuma suredaugotame kolektyviniame leidinyje, vardu "The Evidence of God in an Expanding Universe" (Dievo akivaizdumas besiplečiančioje visatoje).

Čia randame chemiką ir matematiką *J. C. Cothran*. Jis kurį laiką dėstė Cornell universitete, buvo fizikos departamento vadovas Duluth mokytojų kolegijoje, vėliau chemijos profesorius Minnesotos universitete. Jis savo straipsnyje taip rašo: "Turint surinktus reikiamus duomenis, protingas svarstymas to, kas dabar žinoma apie visatą, atskleidžia, kad ji privalo turėti bent tris didesnius dalykus: medžiagą, protą ir dvasią (sielą)." Toliau jis

dėsto, kad medžiaga, ją sudarantieji protonai, elektronai, neutronai, elektra ir pati energija klauso gamtos įstatymų, o ne atsitiktinumo padiktavimų. "Medžiagiškoji visata", jis rašo, "neabejotinai yra sistema ir tvarka, ne chaosas; tai yra įstatymai, o ne atsitiktinumas ar pripuolamumas".

Toliau jis klausia: "Ar gali informuotas ir mąstęs protas tikėti, kad bejausmė ir proto neturinti medžiaga pripuolamai davė pradžią sau ir tai sistemai? Chemija atskleidžia, kad medžiaga palaipsniui nyksta; kai kurios medžiagos atmainos nyksta labai lėtai, kitos — greitai. Taigi, medžiagos buvimas nėra amžinas. Aišku, medžiaga turėjo turėti pradžią. Chemija ir kiti mokslai duoda aiškių faktų, kad toji medžiagos pradžia buvo ne laipsniška, bet priešingai — staigi. Ir taip medžiaginis pasaulis negalėjo sutverti nei savęs, nei jį valdančių įstatymų. Sutvėrimas turėjo būti įvykdytas kokio nors nemedžiaginio veiksnio. Nuostabūs dalykai, lydėjusieji tą tvėrimo vyksmą, rodo, kad tas veiksnys turėjo aukščiausių išmintį. Kad ta Jo mintis būtų pastumta veikti medžiagos srityje, ta protingoji būtis turėjo turėti valią, o valią parodyti gali tik asmuo. Taigi, prieiname logišką ir neišvengiamą išvadą, kad ne tik buvo sutvėrimas, bet kad tai buvo atlikta pagal planą ir valią asmens, apdovanoto aukščiausiu protu (visažinojimu) ir galia įvykdyti viską pagal planą (visagalybę). Tokiu būdu mes nesvyruodami priimame aukščiausios dvasinės būtybės — Dievo, visatos sutvėrėjo ir valdovo buvimo faktą".

Minėtoje Monsma knygoje tyrimų chemikas *T. D. Parks*, buvęs chemijos departamento vadovas Stanford tyrimų institute, vėliau perėjęs dirbti pramonėn, rašo: "Aš matau tvarką ir tiks-

lą aplink mane esančiame neorganiniame pasaulyje. Negaliu tikėti, kad tvarka ir tikslingumas būtų galėję atsirasti pripuolamai, laimingu atomų draugėn sukritimu. Tas planingumas reikalauja protingos būtybės, kurią aš vadinu Dievu". Pavyzdžiu jis nurodo nuostabią vandens savybę, kad, virtęs ledu, jis pasidarą lengvesnis už vandenį ir tuo būdu vandenys neiššaldomi iki pat dugno. Tai aišku, jog visa tai buvo suplanuota Tvėrėjo. Jis pasisako tikįs Aukščiausiąjį Planuotoją: "Aš matau Dievo rodomą susirūpinimą savo tvariniais ir meilę jiems".

Organinės chemijos specialistas *O. L. Brauer* San Jose kolegijos Kalifornijoje fizikos ir chemijos profesorius primena, kad žemės masė sudaro 6.600 bilijonų kartų po bilijoną tonų, o mūsų saulės masė dar 330.000 kartų didesnė už žemės. Mūsų galaktikos sistemoje yra bent bilijonas saulių, kurių masės vidurkis yra žymiai didesnis negu mūsų saulės. Žymiausieji astronomai tvirtina, kad visatoje yra bent tūkstantis tokių pat galaktinių sistemų kaip mūsų. Kiek jose iš viso yra masės tonų? Kaip tie nesuskaitomi milžiniško didumo dangaus kūnai prasidėjo? Į tai šis mokslininkas atsako: "Mokslas gali nustatyti, kad sutvėrimo veiksmas yra kažkada laike įvykęs, o tai reiškia Dieviško Proto ir Dieviškos Jėgos buvimą. Mokslas taip pat gali nustatyti, kad niekas kitas, tik Dieviškoji Išmintis tegalėjo būti tų nuostabių visatos įstatymų autorius. Bet tik Šv. Raštas gali nustatyti, kad vienintelis ir aukščiausias Dievybės apsimėškimas buvo Jo Sūnuje Jėzuje Kristuje. Ateizmas reiškia nesutarimus ir karą. Kaip mokslininkas, aš to nenoriu. Ateizmą laikau nelogiška ir klaidinga teorija. Praktišku požiūriu aš jį laikau pražūtingu".

Fresno kolegijos Kalifornijoje chemijos profesorius *J. L. Abernethy* straipsnyje apie Dievą — asmenį, kaip Jis atrodo mokslininko akims, pažymi, kad Dievas ir blogis materialistinėse sąvokose visiškai neturi prasmės. Jis gi pats krikščionybę laiko tikra religija, paties Dievo siūsta. Kristus savo dievybę parodė ne tik savo gyvenimu, bet ir aklyjų gydymu, minių maitinimu, iš mirties prisikėlimu ir įžengimu į dangų.

Geochemikas (žemės cheminės sudėties specialistas) *Donald Robert Carr* Kolumbijos universitete pradėjo savo aukštą karjerą šioje šakoje. Vėliau dėstė Shelton kolegijoje, buvo patarėjas Stanfordo Tyrimų Institute, o nuo 1955 m. perėjo darbuotis į pramonę. Savo straipsnyje jis pasakojasi: "Geochemijos studijos prisidėjo prie mano supratimo, kad visatą padarė Dievas. Šios studijos davė naujus tos aiškios tiesos įrodymus. Natūralu, kad aš gamtoje matau Dievo ranką. Visatoje, kuri nebūtų turėjusi pradžios, kuri amžinai būtų egzistavusi, nebūtų pasilikę jokių radioaktyvių elementų. Išvada, kad visata turėjo pradžią, sutinka su paprasčiausiu Šv. Rašto pareiškimu, kad pradžioje Dievas sutvėrė dangų ir žemę. Ir ši tiesa yra stipriai paremiama termodinamikos, astronomijos ir geologijos daviniais".

Toliau jis pasakoja, kaip jo paties sritis, geochemija, jam atskleidžia žemės istoriją, apimančią bilijonus metų. Tas didingumas neišvengiamai veda prie Dievo majestoto įvertinimo. Anot jo, net nekrikščionis pagaliau bus pripildytas pagarbaus pasibaisėjimo ir nusistebėjimo, o galų gale pripažins, kad "dangus skelbia Dievo garbę ir firmamentas rodo Jo rankų darbą". Paveiktas paskutiniųjų metų nuostabių atradimų Dievo gamtoje,

jis savo pareiškimą užbaigia religiniu himnu: "O Viešpatie, mano Dieve, kai aš didingoje pagarboje stebiu visus pasaulius, kuriuos padarė Tavo rankos, ir matau žvaigždes bei girdžiu dundantį griaustinį, kai visoje visatoje išvelgiu Tavo rodomą galią, tada mano siela, Išganytojau Dieve, gieda Tau: kaipgi Tu esi didis, kaipgi Tu esi didis!"

Andersono kolegijos chemijos profesorius *J. A. Buehler* knygoje "The Evidence of God" pranašingai skelbia, kad ateis diena, kada žmonija mokės iš energijos gaminti medžiagą. Jis rašo, kad, mokslininkų nuomone, visata yra sudaryta iš tų pačių elementų. Ne tik kitose planetose, bet ir tolimose žvaigždėse atpažįstami tie patys elementai. Mokslininkai mano, kad tie patys gamtos dėsniai, kurie valdo žemę, taip pat siekia ir tolimąsias erdves.

"Kur tik žiūrime", jis rašo, "mes matome planą, tvarką ir harmoniją. Mano mintyje nėra abejonės, kad visatą suplanavo ir sukūrė Aukščiausias Protas, kuris dabar veda visatos likimą. Mes turime Dievą matyti ir garbinti visatos įstatyme ir tvarkoje. Žmogus gali išaiškinti nežinomus dalykus, susekdamas gamtos įstatymus, bet pats žmogus niekad negalės sukurti gamtos įstatymų. Dievas yra jų davėjas. Kiekvienas gamtos dėsnis, kurį žmogus atranda, veda žmogų į artimesnį Dievo supratimą. Dievas panaudoja šį būdą mums save apreikšti. Tas metodas yra svarbus, bet ne vienintelis — dar yra specialus Jo apreikšimas Šv. Rašte".

Michigano universiteto cheminės inžinerijos profesorius *Olin Carroll Karikalits* minėtoje knygoje parašė straipsnį, pavadintą "Natūralizmas turi nusilenkti teizmui". Čia jis pabrėžia, kad

yra daugybė duomenų, rodančių, jog pasaulis turėjo pradžią. Žvaigždės ir ištisos galaktinės sistemos lekia tolyn neišpasakytu greičiu. Pagaliau antrasis termodinamikos dėsnis (karščio energija) yra stiprus įrodymas, kad kosmosas prasidėjo tam tikru laiku. Fizikos mokslai įrodo, kad ateis laikas, kada visatoje visi kūnai turės tą pačią temperatūrą. Dabartiniai temperatūrų skirtumai nebūtų išaiškinami, priimant, kad pasaulis neturėjo pradžios, kad medžiaga yra amžina. Toliau jis pažymi, kad natūralizmas turi sunkumų ir žmogaus vidaus pasauliui išaiškinti. Fiziškai — chemiškai vyksmai gali dalinai išaiškinti, kaip mūsų smegenys ir kiti organai dirba, bet neišaiškina, kodėl taip yra, net neišaiškina, kaip mes susikuriame paties Dievo sąvoką. Smegenų negalima sutapatinti su mintimi. Kaip tad būtų galima išaiškinti atmintį, sąvokų sudarymą, protavimą?

Po šių pastabų mokslininkas pabrėžia: "Teistinė pasaulėžiūra atsako į tuos klausimus pačiu protingiausiu būdu. Visatos, tvarkos, plano ir simetrijos užnugary yra Aukščiausioji Mintis. Ta Būtybė sukūrė medžiagą ir energiją bei žvaigždžių kūnus ir davė pradinį pajudėjimą besiplečiančiam pasauliui. Ta Būtybė sukūrė žmogų savo proto panašumam — su asmenybės dvasia ir valia. Ji įkvėpė žmogui Dievo sąvoką. Ji sukūrė žmoguje dorovės supratimą, susiderinantį su Jos pačios įstatymais. Grožis, tiesa, ryžtas, ištikimumas, gerumas, meilė ir kitos dorybės išplaukia iš tų pačių savybių Dievuje. Žmogaus mintis išplaukia iš Dievo minties ir yra kažkas daugiau negu medžiaginės smegenys, kurios tėra minties įrankis".

Savo straipsnį šis mokslininkas baigia, pabrėždamas pagrindines teizmo tiesas: 1. Dievas sutvėrė žmogų ir visą

realybę. 2. Dievo tikslas — kad žmogus bendrautų su Juo, Jį garbintų tobulu pasivedimu ir tarnavimu. 3. Dievas nori, kad tas bendravimas, pasivedimas ir tarnavimas tęstųsi amžinai — taip pat ir po mirties.

Tyrimų chemikas *Elmer W. Maurer*, besidarbuojąs JAV agrikultūros departamente, savo straipsnyje, vardu "Laboratorijos pamokos", rašo: "Kaip chemikas, aš tikiu Dievą — asmenį. Tikiu, kad yra Dieviškoji Išmintis, kuri sutvėrė pasaulį ir viską, kas jame yra. Man ta Dieviškoji Išmintis ir Dievas — asmuo yra tas pats. Man būtų nesuprantami visatos įstatymai ir tvarka, kaip gryno pripuolamumo padariniai. Įstatymas, tvarka ir protas eina ranka rankon. Taip pat aš tikiu, kad Dievas nuolat kontroliuoja pasaulį".

Savo tikėjimą jis paaiškina šiuo pavyzdžiu: "Jeigu aš vaikščiočiau mišku ir staiga surasčiau aikštę su jaukia trobele, apsupta gėlėmis ir dailiai sudintais krūmeliais, padaryčiau išvadą, kad kas nors pastatė tą trobelę ir pasodino gėles bei krūmus. Būtų juokinga tvirtinti, kad visa tai atsirado savaime. Taip pat yra ir su cheminiais elementais bei visais gamtos įstatymais. Paprasta logika reikalauja, kad kas nors juos turėjo padaryti ir sukurti. Man tas planuotojas ir padarytojas yra Dievas". Straipsnio pabaigoje jis dar pažymi: "Aš nieko neradau nei gamtamokslyje, nei chemijoje, kas priešintųsi Šv. Raštui. O Šv. Rašte nieko neranda, kas priešintųsi mokslui".

Geochemikas *Wayne U. Ault*, aukštuosius mokslus išėjęs Kolumbijos universitete ir vėliau dirbęs to paties universiteto įstaigose, o vėliau perėjęs į JAV vidaus departamento geologinių tyrinėjimų tarnybą, parašė straipsnį, pavadintą "Sutarimas tarp mokslo ir

tikėjimo". Jame jis rašo: "Kaip tikėjimas yra reikalinga ir normali žmogaus gyvenimo dalis, taip ir Dievo sąvoka yra esminė žmogaus būtybės pilnumui ir jo filosofijai. Supratimas Dievo, kaip visų daiktų planuotojo ir sutvėrėjo, duoda nuoseklų ir pilną visatos kilimo bei tikslo vaizdą ir išaiškina mums žinomus įvykčius faktus. Mechanistinis supratimas įvykių raidą priskiria pripuolamumui, kuris jiems darosi Dievo pakaitalas. Net ir nekrikščionio, bet tikinčiojo požiūriu Dievo sąvoka yra daug priimtinesnė negu atsitiktinumas. O nuostabi pasaulio tvarka tikrai rodo esant tvarkos Dievą, o ne kažkokį pripuolamumą ar atsitiktinumą. Tikėjimą praktikuojančiam mokslininkui studijos gali tik ugdyti tikėjimą visatos Sutvėrėju".

Tyrimų chemikas *E. C. Kornfeld*, aukštąsias studijas išėjęs Harvardo universitete, organinės chemijos specialistas, kuriam Lilly tyrimų laboratorijos patikėjo organinės chemijos vadovo vietą, parašė minėtoje knygoje straipsnį, pavadintą "Dievas — alfa ir omega". Straipsnį pradeda tokia įžanga: "Profesorius Edwin Conklin, Princetono universiteto biologas, dažnai sakydavo, kad galimybė, jog gyvybė atsiradusi pripuolamai, yra lygi galimybei, kad nesutrumpintas žodynas atsiradęs dėka sprogimo spaustuvėje. Po šiuo pareiškimu aš nesvyruodamas pasirašau. Esu tvirtai įsitikinęs, kad yra Dievas ir kad Jis suplanavo, sutvėrė ir palaiko visatą".

Toliau jis tęsia: "Kaip krikščionis, aš tikiu Dievą, kuris apreiškė ir perteikė Senojo bei Naujojo Testamento puslapius". Jis pabrėžia, kad organinės chemijos mokslas sustiprino jo nuolatinį tikėjimą Dievu: "Kuo daugiau studijuoji molekulių struktūrą ir tarpusavį poveikį, tuo labiau įsitikini planuo-

tojo ir visa to sumanytojo buvimu. Laboratorijoje besidarbuodamas su mažomis dalelytėmis, aš dažnai buvau pagautas begalinės Dievo išminties jausmo. Betėsiant savo darbus, tikėjimas Dievu progresyviai stiprėja. Juk paprasčiausias žmogaus padarytas mechanizmas reikalauja planuotojo ir gamintojo. Man yra visai nesuprantama, kaip dešimtimis tūkstančių kartų sudėtingesnis ir pilnesnis mechanizmas galėtų būti laikomas pats savime susidariusiu ir išsivysčiusiu". Straipsnio pabaigoje jis dar kartą pakartoja savo įsitikinimą, kad Dievas yra visatos pradžia ir pabaiga — alfa ir omega.

KUNIGAS KARO SŪKURY (III)

(Bėgimas su kliūtimis)

B. KRIŠTANAVIČIUS, S. J.

Nežinau, kaip pavadinti pirmąsias dienas, praleistas Cesano stovykloje: ar bėgimu su kliūtimis, ar ugnies krikštu. Abu pavadinimai tinka. Pasirinksiu pirmąjį.

Sekmadienio rytą, kaip patarė Mariza, kreipiausi į italų policiją, prašydamas salės raktą. Palaukęs, kol vienas agentas apklausinėjo apie 10 savo kolegų, sužinojau, kad raktą turi ne policija, bet kažkoks darbininkas, gyvenęs už 3 kilometrų. Trys kilometrai nedidelis nuotolis. Tačiau, nežinant tiksliai, kur jis gyvena, beieškant raktą, galėjo ateiti ir mišparų laikas. O aš prižadėjau laikyti Mišias, ne mišparus.

Atsinešęs iš ligoninės stalą ir liturginių rūbų lagaminą, nutariau laikyti Mišias scenoje, sukaltoje prie salės.

Iš Maironio eilėraščio

VAKARAS ANT KETURIU
KANTONU EŽERO

Ežero skaisčios bangos liūliavo
Žaliu smaragdu;
Laivą be irklo varė, lingavo
Vėsos dvelkimu...

●

Kiek atminimų, atsitikimų,
Gyvų kitados,
Vienas už kito brėško ir švito
Anapus ribos...

●

Ten tai prabėgo mano brangiausi
Jaunystės laikai,
Ir po tiek metų pats savęs klausai:
Tai vien tik sapnai?...

A. Kezio, S. J. nuotr.

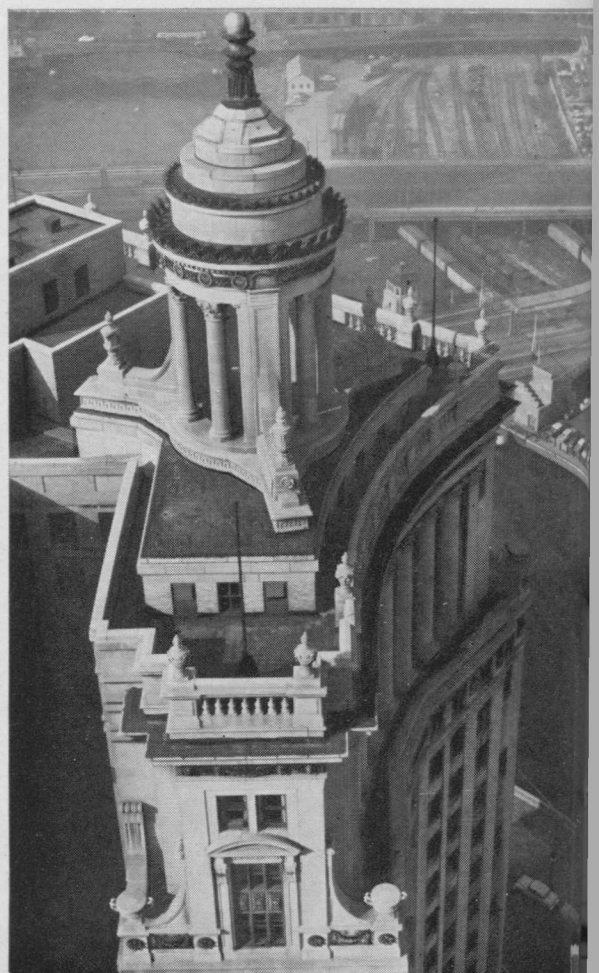
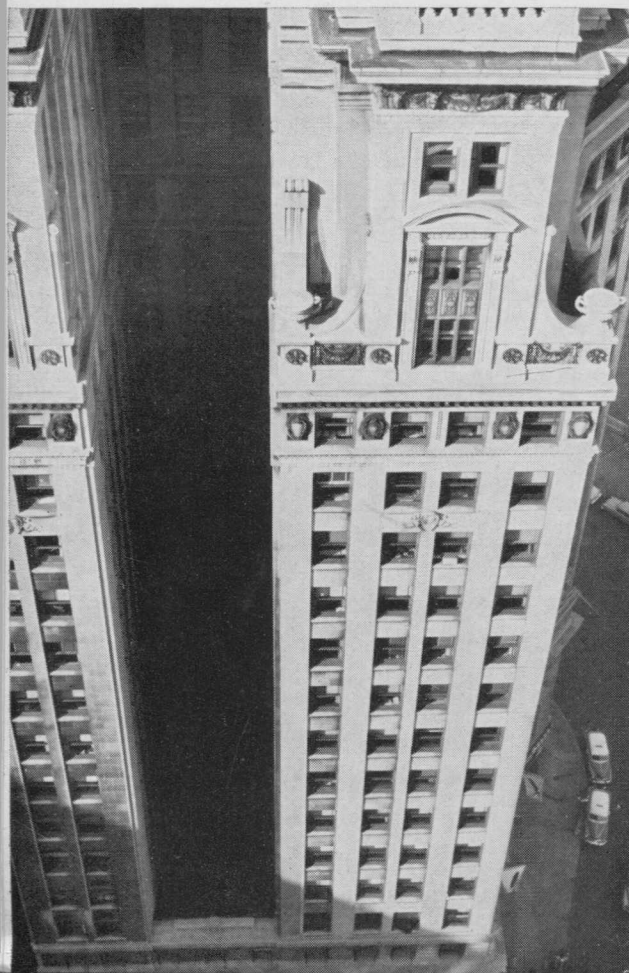

Didmiesčių vasaros tvanka ...

vilioja prie skaidrių vandenu

A. Kurausko nuotr.

Prieš porą mėnesių fašistai bandė čia guosti vaidinimais, o dabar, jiems kažkur dingus, scena buvo laisva. Beruošiant altorių, atbėgo keli vaikai. Jų niekur ir neikuomet Italijoje netrūko! Deja, nesimatė suaugusių. Kodėl? Labai paprastas dalykas: pabėgėliai neturėjo laikrodžių, o aš neturėjau varpo. Kaip jie sužinos, kad jau pamaldų laikas? Kai pasiunčiau vaikus pašaukti suaugusių, netrukus atėjo keli senyvi vyrai ir apie 20 moterų.

Mišias laikiau be uždegtų žvakčių, nes vėjas jas užpūsdavo. Vėjas pradėjo kilnoti ir ostiją. Ją prispaudžiau Mišių taurės koja. Po pamaldų paprašiau tikinčiuosius, kad pakviestų kaimynus į antras Mišias. Atsisėdęs ant scenos laiptų, išklausiau keletą išpažinčių.

Į antras Mišias atėjo apie 150 žmonių. Didelė pažanga. Perskaitęs evangeliją, paskelbiau šiokiadienių tvarką: 8 val. Mišios salėje, o po pamaldų bus galima pasikalbėti rūpimais klausimais. Kalbėdamas paskutines maldas, pastebėjau, kad žmonės pradėjo skubiai skirstytis, nelaukdami palaiminimo. Palaiminau tik vieną moterį, norėjusių atlikti išpažintį.

Mišioms baigiantis, girdėjau lėktuvų dūzgimą, o dabar, klausydamas išpažinties, išgirdau ir kulkosvaidžių traksėjimą. Pastebėjau, kad ore vyko lėktuvų kova, vis artėjanti į stovyklos pusę. Supratau, kodėl pabėgėliai taip greit išsiskirstė. Bet man negrėsė joks pavojus. Tačiau kitą dieną už savo "drąsumą" susilaukiau daug komplimentų, nes aš, pabėgėlių nuomone, pabaigiau klausyti išpažintį, nepaisydamas kulų. Bet aš niekur jų nemačiau. Jos, matyt, krito netoli ano namo, iš kur pabėgėliai mane stebėjo. Penitentės drąsumo negaliu pagirti, nes ji buvo kurčia. Tik spraginant kul-

kosvaidžiams, ji mane paklausė, ką sakiau. Nieko jai nebuvau anksčiau sakęs, o dabar, išgirdęs jos klausimą, vos galėjau susilaikyti nesijuokęs.

Pirmadienį pasikartojo salės rakto istorija. Tos istorijos nemėgau ir bandžiau atidaryti duris pečiais. Tačiau jos buvo tvirtos ir atlaikė ne tik mano, bet ir talkon atėjusio vokiečio kareivio spaudimą. Abu turėjom pasiduoti likimui, kuris po pusvalandžio atsiuntė darbininką su salės raktu.

Salė buvo panaši į šiukšlyną, o aš neturėjau nė šluotos, nė laiko. Mišias atlaikiau kaip Betliejaus tvarte. Po pamaldų priėmiau žmones. Jų vargų istorija skambėjo kaip biaurus sapnas. Kai kurios šeimos slapstėsi kalnuose 5 ar 6 mėnesius. Šalčio, bado ir ligų verčiamos pasidavė vokiečiams. Pasukui perėjo per dvi stovyklas. Dabar pusplikiai atsidūrė trečioje. Ne vienas kalnuose užmerkęs akis šiai žemei. Ne vienas praradęs sveikatą. Ne vienas dingęs be žinios.

Klausydamas jų pasakojimų, supratau, kaip atrodė Napoleono armija, grįžtanti iš Rusijos. Bet čia buvo civiliai gyventojai. Jie norėjo ne kovoti, bet ramiai gyventi. Tačiau per 20 metų niekas neatsiklausė jų nuomonės nė apie karą, nė apie taiką, lyg tai visiškai jų neliestų. Karą paskelbė tik vienas žmogus, kuris karo išvakarėse jiems taip kalbėjo: "Kai aš pasirodau Venecijos Rūmų balkone, ateinu ne diskutuoti ar svarstyti, bet pranešti sprendimą". Tas gi jo sprendimas buvo padarytas taip, lyg valstybę sudarytų ne piliečiai, ne tauta ar žmonės, bet tik jis vienas. Keistas to žmogaus galvojimas. Tiek to. Dabar mums rūpėjo ne jo klaidos, bet mūsų vargai, kartūs jo klaidų vaisiai. Šiandien, deja, mažai ką galėjau žmonėms padėti. Užsirašiau tik keletą karo belaisvių,

kuriuos pabėgėliai norėjo pasveikinti. Tie sveikinimai, kasdien perduodami per Vatikano radiją, kai kur belaisvius pasiekdavo. Prie sveikinimų buvo galima pridėti ir trumpą žinią apie belaisvių gimines.

Kol salę paverčiau šiokia tokia koplyčia, dingo (t. y. buvo pavogti) keli įrankiai ir praėjo kelios dienos. Tuo tarpu pradėjo užsimegztį naujas planas. Stovykloje buvo apie 600 mokyklinio amžiaus vaikų, nepriėjusių pirmos Komunijos. Reikėtų juos paruošti. Jei pasisektų rasti 20—30 katekizmo mokytojų, duočiau naudingo užsiėmimo ne tik joms, bet ir vaikams. Per vaikus galėčiau geriau pasiekti ir tėvus. Gavęs pašalpos iš Vatikano, žinoma, mokytojų neužmirščiau.

Katekizmo mokymo planą paskelbiau sekmadienį, o pirmadienį sušaukiau mokytojų pasitarimą. Į jį atėjo 15 savanorių: 5 gryno kraujo davatkos ir 10 Katalikų Akcijos mergaičių, 16—20 metų amžiaus. Davatkos paprastai sudaro kunigui žymiai didesnę galvosūkį, negu painiausieji teologijos klausimai ar visi parapijos reikalai. Galvosūkių turėjau užtektinai ir be jų. Bet jos turi energijos. Jos turi ir laiko. Jos moka pasiaukoti kartais ir Dievo garbei. Kodėl joms nepavesti kokio nors naudingo darbo?

Tą darbą sugalvojau ne aš, bet viena kukli moteris, kuri dažnai mane kviesdavo pas kokį nors sunkiai sergantį ligonį. Ligonių buvo daug. Daug ir pabėgėlių namų. Ir geriausiems norams esant, nepajėgdavau kasdien jų apeiti. Bet jei kiekviename name turėčiau po vieną ligonių lankytoją, būčiau tikras, kad niekas nemirs be sakramentų. Abejodamas pedagoginiais pamaldžių moterėlių gabumais, susirinkimo pradžioje pasiūliau joms tą gražų darbą. Moterys pri-

tarė. Tik viena energinga moteris man pakuždėjo į ausį, kad ji norinti ir ligonius lankyti, ir prižiūrėti mokytojų darbą. Mergaitėms priežiūra esanti labai reikalinga. Gal ir reikalinga. Bet šiandien norėjau išspręsti mokytojų, o ne inspektoriaus klausimą. Todėl, padėkojęs jai už sugestiją, kreipiaus į mergaites.

Kol neturiu katekizmų — taip joms kalbėjau — reikėtų mokyti vaikus poterių, 10 Dievo įsakymų, 7 sakramentus ir t. t. Kiekviena mokytoja, žinoma, turi surasti ne tik 10—15 vaikų savo kaimynystėje, bet ir ramesnį užkampį, kur galėtų juos mokyti. Jei vaikų atsiras per 15, tuokart reikėtų paieškoti talkininkės. Tegul ji sudaro atskirą grupę ir man prisistato. Darbą reikės pradėti ne rytoj, bet šiandien. Šiandien reikia rasti užkampį, o rytoj bus galima ieškoti vaikų.

Norėjau paliesti ir kitus klausimus, bet išgirdau lėktuvo dūzgimą. Pradžioje jis buvo silpnas, bet paskui pradėjo trukdyti kalbą. Nutariau palaukti, kol lėktuvas nuskris toliau. Tačiau lakūno planas buvo kitoks: jis skrido tiesiai į mūsų stovyklą. Dūzgimas virto kurtinančiu spiegiu, o prie jo virš mūsų galvų prisidėjo kulkosvaidžių trenksmas.

Sukliko mano pedagogės, kiek turėjo kvapo, šaukdamos Madoną ir visus šventuosius. Neatsilikio ir davatkėlės. Klykdamos, pradėjo slapstyti po stalą, po altoriumi ir po suolais. Nežinau, kodėl aš pats pasilikau vietoj. Tikrai ne dėl "šalto kraujo", nes jutau, kad jis pradėjo šilti. Greičiausiai todėl, kad mane ir šį kartą užbūrė neįprastas italų jausmų prasiveržimas.

Gyvendamas Romoje, dažnai eidavau į vieną turgavietę (Campo dei Fiori), kur negalėdavau atsigėrėti par-

davėjų iškalbingumu, jų mimika ir gestais. Jie mane užburdavo. Užburdavo ir pamokslininkai, gal ne tiek mintimis, kiek gestais. Užburdavo net vaikai. Išpūdingiausią sceną mačiau Neapoly, kur dvi susipykusios moterys, skaičiuodamos gatvėję prie žmonių kita kitos nuodėmės, pradėjo rietis. Jos, matyt, seniau buvo artimos draugės ir nieko savo tarpe neslėpė. Dabar neiko neslėpė nuo kitų! Tikrai, buvo ko pasiklausyti! Buvo ir ko pasižiūrėti. Italų jausmai nepripažįsta santūrumo filtro. Jie prasiveržia kaip Vezuvijus!

Dabar mačiau kitokią sceną, bet ir ji mane užbūrė. Spoksojau į visas pušes, nes visur mačiau neįprastų jausmų prasiveržimą. Vienos mergaitės drebėjo, lyg drugio krečiamos, kitos raitėsi žemėję, tarsi būtų sužeistos. Toji scena tęsėsi ilgokai, nes antra puolimų banga dar kartą padilgė nervus. Lėktuvams aprimus, pradėjo aprimti ir mergaitės. Bet jų veidai buvo pasikeitę. Labiausiai pasikeitęs buvo "inspektoriaus" veidas, kurios keletą sekundžių jokia būdu negalėjau atpažinti. Jos akyse mačiau ką tik pergyventą konvulsiją.

Juokas greitai atleidžia įtemptus nervus. Todėl ir aš, mergaitėms atsipeikėjęs, bandžiau juokauti. Kai jos mane paklausė, kodėl nesislėpiau, atsakiau, kad nebuvo reikalo. Anglams, matyt, patikęs mokyklų projektas, ir jie atsikrindo mums paploti. O gal jie norėjo pašventinti koplyčią? Būdami protestantai, švento vandens nepripažįsta ir, vietoj vandens, panaudojo kulkas. Bet nepataikė. Todėl koplyčia šventinti teks man pačiam! Greičiausiai anglams rūpėjo ne koplyčia, bet vokiečių karo policija, įsikūrusi už stovyklos tvoros. Tą policiją, atrodo, anglai gerokai išimylėję, nes ją be-

veik kasdien aplanko. Mes, žinoma, tos meilės nepavydim.

Kalbėdamas, jutau mergaičių įtampą atsileidžiant, bet gera nuotaika negrįžo. Todėl pasitarimą atidėjom ant radieniui. Eidamas namo, sužinojau, kad anglai iš tiesų apšaudė vokiečių policiją, bet pataikė į netoli besiganančią karvę. Kitą dieną toji nekalta karo auka, supiaustyta beveik į kruopas, pateko į stovyklos virtuvių puodus. Ji truputį atitaisė mokytojų nuotaiką.

Nepaisant ugnies krikšto, į antrą mokytojų pasitarimą atėjo apie 20 mergaičių. Joms pakartojau, ką vakar buvau sakęs, ir pridėjau naujų sugestijų. Išsiaiškinom taip pat keletą klausimų ir abejonių. Kai kurios mergaitės pasigyrė radusios mokinių ir vietą mokyklai. Tai padrąsino ne tik abejojančias mokytojas, bet ir mane. Neapvylė manęs ir pamaldžiosios moterėlės. Ligonijų lankymas ir jų išpažinčių klausymas ėjo sklandžiai, nes jos beveik viską paruošdavo: ir ligonį, ir kunigą. Todėl, ir nematęs ligonio, žinodavau, kuo serga ne tik jo kūnas, bet ir siela.

Nebeatsimenu kurią dieną viena ligonijų lankytoja pasitiko mane anksti rytą ties stovyklos vartais ir pranešė, jog tokiam ir tokiam name ką tik miręs senyvas vyras ir mirštanti jo žmona. Tikėdamasis, jog vyras galėjo būti tik be sąmonės, tekinas pasileidau į tą namą, geriau sakant į didelį sandėlį, kuriame gyveno apie 100 žmonių. Vyras tikrai jau buvo miręs, bet žmonai galėjau suteikti paskutinį patepimą. Ją galėjau aptarnauti tik apžergęs vyro lavoną, nes šalia jos, kitoje pusėje, gulėjo kitas ligonis. Norėdamas išvengti parazitų, sutanos skvermus užsikišau už juostos. Keistu sutapimu vyras ir žmona mirė tą pačią dieną. Juos ilgai atsiminiau. Atsi-

miniau taip pat ir vieną didoką kambarį, kuriame gyveno 21 pabėgėlis. Iki balandžio pabaigos iš jų mirė 9. Gaila. Žmogaus gyvybė pasidarė pigi ir mažavertė. Dar mažiau vertinama ji buvo nacių ir bolševikų stovyklose. Tuo nė kiek nesistebėjau, nes ne kartą buvau skaitęs, kad juo labiau nuvertinama Aukščiausioji Vertybė, tuo labiau krinta ir žmogaus vertė. Iš principo, diktatūrose vertingu laikomas tik vienas žmogus. Kiti žmonės, jų nuomonė, nuosavybė, laisvė ir teisės vertinami tik tiek, kiek diktatoriaus tikslams naudingi.

Trečiadienį po pietų atsitiktinai stovykloje pasimaišė sunkvežimiai, kuriuo galėjau pasiekti Romą ir pateikti popiežiaus komisijai ilgą būtinų daiktų sąrašą: pieno kūdikiams ir ligoniams, cukraus, bet kokių maisto produktų sveikiems, drabužių, vaistų, laikraščių vyrams, katekizmų mokytojoms ir, jei galima, vaikams, taip pat rožančių, medalikėlių ir t. t. Labai naudinga būtų turėti ir daugiau gydytojų, nes ligoninės gydytojas negali visko apeiti. Tegul komisija atsiunčia į stovyklą, ką tik turi ir ką gali gauti. Juk ten visko trūksta.

T. Faller prižadėjo parūpinti seses vienuoles. Tačiau jį prašiau, kad palauktų, nes man nebuvo aišku, ar sąjungininkų aviacija tikrai nenori liesti stovyklos. Kam siūsti žmones į pavojų? Slaugės, žinoma, gali ir tuojau važiuoti, bet kitos tegul palaukia. Tuo reikalu žadėjau parašyti.

Gavęs 2.000 lyrų ir užtikrinimą, kad komisija padės, kuo galės, ėjau į universitetą. Pakely sutikau seną pažįstamą, kuris stebėjosi, kad einu su linkęs, kaip senis. Keista, kad pats to nepastebėjau.

Jam atsakiau, kad dabar galiu išsitiesti. Stovykloje užvedžiau darbą,

kuri reikės tobulinti ir plėsti, bet jau turiu kuo atsiremti. Atrodo, kad paramos gausiu ir iš popiežiaus komisijos.

Penktadienį 6:30 val. ryto vėl iške-liavau į stovyklą. Kelionę pradėjau Raudonojo Kryžiaus ambulansu, kuris, vos išvažiuavęs už Romos, sugedo ir sustojo. Manęs pasigailėjo kitas šoferis. Jis atviru sunkvežimiu kažkur vežė darbininkus. Deja, pavažiavus porą varsnų, pasirodė sąjungininkų lėktuvas. Žaibo greitumu visi išsislapstėm aukštoje pakriaušėje ir laukėm ugnies krikšto. Jis nedelsė ateiti. Mūsų laimei, lakūnas apšaudė kitą paskui mus važiuosį sunkvežimį. Bet mirties baimė turėjom dalintis su ano sunkvežimio keleiviais.

Sunkvežimiui sukant iš kelio, leidaus pėsčias, kol mane pasivijo mažas sunkvežimiukas. Jis pavežė iki Cesano kryžkelės. Likusius 4 km. vėl ėjau pėsčias. Skubėjau, kiek galėjau, nes norėjau atlaikyti Mišias. Poilsiu pasirūpino 2 sąjungininkų lėktuvai, skrisdami į mano pusę. Nuo jų pasislėpiau piktžolėse. Slėpiams todėl, nes Romoj girdėjau, kad lėktuvai apšaudė ir civilius gyventojus. Stovyklą pasiekiau 11 val.

Po pietų apžiūrėjau mokyklas. Jos veikė. Italai sugeba improvizuoti ir, kaip jie patys sako, prisiderinti prie aplinkybių (arrangiarsi). Vakare, gulėdamas lovoje, dar kartą galėjau analizuoti žmoguje kylantį jausmą, šaudant lėktuvams ir nežinant, kuri sekundė šioje žemėje bus paskutinė. Tas jausmas tikrai nėra malonus. Nepaisant fizinio nuovargio, jis neleido užmigti beveik visą naktį. Nors žinai, kad esi lovoj, bet, akims užsimerkus, kulkos, rodos, tykšta pašonėje lygiai taip, kaip anoje pakriaušėje. Kažin ar gerai padariau, prižadėdamas kiekvieną savaitę važiuoti į Romą?...

MOTINA

DU PASAULIAI

“Kai pats užsidirbsi pinigų, tai galėsi švaistytis kaip norėsi. Dabar gi nediršk laidyti lengva ranka uždirbtų tavo tėvų dolerių”, — pasakė pikta mama, smarkiai trinktelėjusi durimis.

“Atsirado, mat, ponas! Jei nepatinka namų tvarka — pasieškok, kur geriau”, — šaltai ir kietai pridėjo sofas kampe sėdėjęs ir laikraštį skaitęs tėvas, lyg jis būtų kalbėjęs žvirbliui ar varnėnui.

“Kai pats užsidirbsi pinigų”... “Pasieškok, kur geriau”... ėmė kartotis vis dažniau ir dažniau Jono ausyse. Iš karto tie žodžiai buvo lyg negyvi kamuoliai, beformiai ir be prasmės, vėliau jie ėmė ryškėti kažkokiomis neįjaukiomis būtybėmis, kurios ėmė persekioti penkiolikmetį, ypač baigiantis dienos ir kai dienotvarkėje atsiradavo laisvo laiko. O to laiko ėmė rasti vis daugiau ir daugiau. Ir keista rodėsi jaunuoliui — jis net nežinodavo, ką su juo daryti. Pamokos ėmė nusibosti. Tėvai jo laisvalaikiu nesirūpino. O juk sunku būti griežtų sargu sau pa-

čiam. Dažnai tampa nuolaidus, per greit sukalbamas ir pritari viliojančioms išdaigoms. Su buvusiais klasės draugais maža kalbos beliko. Jie knygų pelės katalikiškose mokyklose. Tėvai leido jį į valstybinę, kad nereiktų mokslapinių mokėti. Nauji draugai patrauklesni. Domisi sportu, žaidimais, nevengia mergaičių, mažiau yra varžomi religinių principų ir tradicijų. Vis labiau reikalinga turėti atliekamų. Bet ir čia yra išeičių — draugai paskolina. Vieni jų gauna gerų kišenpinigių, bet dauguma įvairiais būdais uždarbiauja. Ir vėl... “kai užsidirbsi pats”... Beformiai žodžiai ryškėja. Pasąmonėje iškyla vaizdai. Svajonės... Prieš Jono akis kelias lyg žalčio nublizginta kupra. Drėgnas vasaros rytas ir rasotos smilgos pakelėj. Jis švilpia automobiliu su draugais į žuklę. Savo automobiliu. Jo meškerė nauja ir su paskutiniais patobulinimais... Vėl... Jis iškylos didvyris. Naujas sportinis aprėdas, skrybėlė. Iškyloje pilna mergaičių, ir visi mato, gėrisi juo. Jam gi tik smagu, smagu... Arba... Namuose jis kruopščiai valo savo tik ką nusipirktą šautuvą ir planuoja fazanų medžioklę. Kur tau! Štai raguotas briedis guli prie jo kojų. Medžioklės bendrai ir draugai aplink sustoję negali juo atsistebėti. “Puikiai pataikei — puikus tavo šautuvas, kas tau jį paskolino?” — “Tai mano šautuvas, aš jį nusipirkau už savo pinigų”, — atsako Jonas ir jam taip lengva, lengva...

Užsidirbti pinigų — dabar pasidar jam būtina, kaip žuviai vanduo. Kaip tyčia pasitaiko ir vieta. Restorane. Anksčiau dirbęs ten pašalintas už kažkokį nesąžiningumą. Darbas ligi paryčių. Na ir kas? Truputį truks miego. Iš pradžios bus sunku. Apsipras. Tėvai neprieštarauja. Tegul bando.

Tegul žino, kaip sunkiai išplėšiami pinigai. O kiek čia to mokslo?! Vis tiek traukosi vaikas vakarais. Nėra kas paima į nagus. Jonas padaugina metus ir vietą gauna.

Ir štai svajonės virsta realybe. Jono saujoje šnabžda žali popierio lapeliai. Staiga atsiranda begalės reikalų ir norų, ir progų išleisti. Nėra klausimo, kad pinigais dalintųsi su tėvais. Argi jie nesakė: "Kai pats užsidirbsi, galėsi švaistytis, kaip norėsi!" Pinigėliai nespėja sušilti Jono piniginėje. Jie tirpte sutirpsta, kaip nelaiku iškritęs sniegas. Vaikas tačiau pasijunta kažkuo esąs. Jų šeimoje nedirbančių nebliko. Ir teisės auga, ir jis pats pašoka aukštyrų lyg palaistyta gėlė. Jam nereikia nusilenkti, prašyti, jam beveik nebereikia tėvų. "Iš tikrųjų, kam reikalingi tėvai, jei turi pinigų?" — kalasi mintis Jono pasąmonėje. Juk mes nebeturim laiko vieni kitiems. Jokių bendrų reikalų. Tik darbas, kūno reikalai. Skubėjimas neatsigręžiant. Kartais susibaram dėl smulkmenų, tačiau niekad nėra laiko paliesiti nei bręstančio žmogaus klausimų, nei jo interesų pakitusios skalės, pasijusti šeima.

Ar aš nesu augalas, atsiradęs be tėvų valios ir noro ir pasiruošimo ir augąs lyg laukinė obelis retai belankomos upės pakrantėje.

Jonas tolo. Jis ir pats nejuto, kaip plyšte plyšo nuo kamieno.

Vieną dieną jis gatvėje netikėtai sutiko jaunystės draugą Saulių. Saulius buvo pora metų vyresnis. Jų tėvai buvo pažįstami dar iš seno. Jie buvo neseniai persikėlę iš simpatingo miestuko į šį didmiestį, nes sūnų reikėjo leisti į universitetą. Tėvai ieškojo geros mokyklos ir lietuviškos aplinkos.

— Užėik pas mus. Tėvai nesipriešins. Parėję jiems tuoj paskambinsim, — nuoširdžiai ir linksmi kalbėjo Saulius.

— Kam skambinti? Juk mano reikalas, kur aš einu. Seniai užmiršau apie visokias atskaitomybes tėvams.

— Žiūrėk, tu vis dar tebedėgsti juokauti. Sakai, staigmeną pasakysi parėjęs, kad vaikystės dienas atradai.

— Gal pasakysiu, gal ir ne... Mažai aš kalbuos. Mažai matomės. Dirbam visi. Ir aš. Tapau savarankiškas. Nemėgstu būti varžomas.

— Geri draugai nevaržo vieni kitų, jie tik pataria ir padeda.

— Taip, draugai, bet ne tėvai...

Jonas nerviška išsitraukia cigarečių ir užsirūko. Saulius sukľuso. Jis pažiūrėjo į Joną tiriama, lyg svetimas žmogus būtų staiga atsistojęs šalia jo. Pajuto, kad sutiktame vaikystės drauge yra kažkas, ko jis anksčiau nebuvo pastebėjęs. Sauliui tėvai buvo artimi ir brangūs. Jie buvo jo geriausi draugai, tad toks grubus buvusio draugo pasisakymas jį kiek priglušino. Abu paskendo savo mintyse. Neilgai. Jie priėjo Sauliaus butą.

— Štai, sušilk... Mamutė jau gavo darbą, todėl aš dabar virėja. Nesijuok... Juk ranka ranką mazgoja... Mes tokie. Viskuo dalinamės. Darbais, vargais, malonumais. Ir gera taip. Aš irgi uždarbiauau. Kelias valandas savaitėje. Savaitgalius praleisdavom visi kartu. Ir taupėm visi. Štai mūsų poilsio kempelis, išpuoštas mūsų visų santaupomis. Žinai, tėveliai vis mėgsta klasikų. Domisi ir moderniuoju menu. Nenori atsilikti nuo laiko srovės. Juk visur galima rasti gerų sėklų. Su tėte įsitaisėm meškeres. Ten buvo puikių ežerų. Mama čirškindavo, ką mes sugaudavom. Ir mano draugai būdavo tokie laimingi. Mūsų namelis

buvo užmiestyje, prie upės šalia krūmoksnišiais apaugusio kranto. Ten su draugais stovyklaudavome. Matysi, Jonai, kai ateis šiltos dienos, dumsim visi kur nors kartu.

Jonas nusikvatojo.

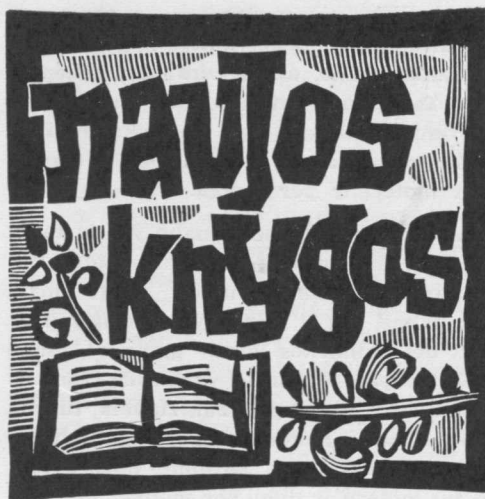
— Dumsim viršvalandžių kalti... Pasakas, kaip tavo, seniai sutraiškė mašinos.

— Ne, Jonai, pasakas sutraiško pats žmogus, atsitverdamas savo širdį nuo to, kas visą gyvenimą turi išlikti gyva — pareigos ir dėkingumo, atsakomybės ir krikščioniškojo gyvenimo principų supratimo. Kai pagrindo po kojomis nebejunti — imi blaškytis, lyg suplėšytas parašiuotas. Argi esi laimingas, Jonai? Argi nejauti, kad šalia tavęs nuolat stovi kažkas, kas kalba tiesiai į tavo širdį, kad tavo elgesys klaidingas? Pinigai lengvai įgyjami. Tai pigi vertybė. Yra kas tęsiasi amžius: gryna sąžinė ir pareigų geras atlikimas. Kas tu esi — mokinys, vaikas, žmogus. Štai tavo kelias. Už kiekvieną iškrypimą iš linijos reikės sunkiai apmokėti. Gal ne šiandien, bet ateis tiesos suvokimas ir juo vėliau, juo skaudžiau.

— Aš noriu būti laisvas!

— Tu nesi laisvas. Tu esi vergas pinigų uždirbimo aistros ir savo brangaus laiko gaišinimo įpročių. Laisvas tu būsi, kai tavo sąžinės neslėgs joks priekaištas, kai tavo amžiaus pareigos bus natūralus tavo garbės dalykas. Maištaujantis žmogus nėra laisvas. Jis yra amžinam įtampos stovyje. Tai gi, pailsėk, Jonai...

— Tu tikras pamokslininkas. Bro-lau, nemanyk, kad įtikinsi ir pakeisi mane. Tik man įdomus tavo kalbėjimas. Lyg karšta košė... kvepia bundančia diena. Tu, nors ir vyresnis už mane, rodaisi lyg vaikas būtum...

ALĖ RŪTA

MINTYS IR ŽMONĖS J. GLIAUDOS

“IKARO SONATOJ”

“Aš nebegaliu skirti gyvenimo tik grožiui. Aš privalau liesti jo esmę” (61 p.), sako šio romano autorius dailininko M. K. Čiurlionio lūpomis. Šis posakis tinka J. Gliaudai aplamai. Ypač nuo “Sikšnosparnių sosto” jo raštuose juntama daugiau mąstymo negu paprasto dailiosios prozos tekėjimo. Tai šiek tiek apsunkena stilių, bet knyga praturtina ir padaro vertą ne vieną kartą skaityti.

“Yra gi greta šio kitas pasaulis. Prasmė glūdi viena — artėti į tą pasaulį” (135 p.). Taip išsitaria “Ikaro Sonatoj”

— Jonai, išdėstyk man savo užmetimus, išsikalbėkim...

— Gal kitą kartą. Už penkiolikos minučių turiu pradėti darbą.

— Būtinai užėik rytoj. Jei tavęs nesulauksiu, pats ateisiu.

Jonas nepasakė “ne”. Jis buvo išsilgęs šviežumos. Saulius į jį padvelkė šviežiu laukų oru. Ir tie nesimatymo metai jam rūpėjo pakedenti.

— Iki pasimatymo, — pasakė jis ir švilpaudamas išnėrė pro duris.

rėmų dirbtuvės savininkas, bevardis, bet pagrindinis romano veikėjas. Tai jo metafizinė mintis, esanti virš visų kitų tiesų. Tobulėjant artėti į kitą pasaulį yra gyvenimo tikslas, kurį pasiekti kliudo įvairios pagundos, ypač artėjimas į kūną per moterį ir per pinigą.

Apie moterį šiame romane yra ir tokių minčių, su kuriomis ne viena moteris nesutiks. "Tik atminti moterį visą amžių yra laimė, bet ji savyje yra tik akimirka. Bet dėl akimirkos verta gyventi", sako vėl tas pats bevardis vyriausias romano veikėjas (101-102 p.). Tai, žinoma, turima minty meilė materialiai. Per visą romaną idomiškai pravedama paralelė tarp dviejų rūšių moterų ir dvejetainės meilės. Yra moteris, į kurią žvelgti yra laimė ir pasigėrėjimas, kurios neužmirštama visą amžių, kuri padeda kūrėjui kilti ir paprastam žmogui tobulėti. Yra gi moterų, kurios tik perkamos pinigais ("Pinigai yra narkotikas moteriai", 102 p.). Jos gražios ir viliojančios, bet jos drumsčia mintis, jos kiekvieną žmogaus skrydį paverčia į artėjimą prie kūno ir į pražūtį. Autorius aiškiai antrosios rūšies moterį neigia, o pirmąją dievina. Bet štai ir toji keista į moteris aplamai pažiūra, ištarta romane vyriausio veikėjo lūpomis, kuriai, manau, ne viena moteris nepritartų: "moteris niekad nesupras to subtilumo, kurį išgyvena vyriškis meilėje, ar įkvėpime, ar polėky. Moteris visad liks žemėje. Aguna (kilnioji romano moteris) turi sparnus, bet ir ji vaikšto žemėje, ir todėl ji paliko mane. Jai skristi reikėjo bendro, o skristi viena ji negalėjo. Tai tik vyrui skirta, ta šventoji vienuma" (99 p.).

"Ikaro Sonata" yra knyga apie didįjį lietuvių dailininką — muziką Čiurlionį. Bet tai nėra jo biografija. Čia tik parodyti esminiai jo bruožai, kaip kūrėjo. Čiurlionis net nėra pats pagrindinis romano veikėjas. Tai tik jo didžioji siela, menininko, kuris siekė iki begalybės, kuris skrido iki aukščiausių aukštumų, skrido ir krito, pasiekęs negalimybės ribą; bet, ir kritusio, jo kūriniai yra amžini, kurie

žavi ir įkvėpia kitus kūrėjus, skatina juo sekti į skridimą. Čiurlionis čia beveik tiek mistinis asmuo, kiek antikinės legendos herojai: Dedalas ir jo sūnus Ikaras. Čiurlionis skrido ir jo fiziniai sparnai palūžo (atsiduriant į bepročių ligoninę), kaip Ikaro sparnai ištirpo, per daug priartėjus į saulę, nes jie buvo vaškiniai. Šiame romane J. Gliauda paliečia įdomią, mūsų literatūroje ryškiau dar nepaliestą, kūrybos esmės ir kūrėjo tragikos (drauge ir džiaugsmo) temą.

"Mintį ištarti yra smagus polėkis. Žodį surasti, kaip ir dažą surasti, yra džiaugsmas" (95 p.). "Kančios pojūtis neišvenigiamas kūrybos vyksme", patvirtino Čiurlionis (63 p.). "Sudegti kūrybos aistroj yra tikra kūrybos esmė" (47 p.). "Beprotybė yra didžiulė galia ir didžiulė pergalė, nes kas gyvenimiškai, kasdieniškai protingas, tas yra skurdžius; kas yra ikariškas beprotis, tas turi amžinybės galias", tai bevardžio romano veikėjo žodžiai 22 psl. "Tik tada kūrėjas gyvas, kai nuolat būna kelionėje" (119). "Poilsis kūrėjui reiškia mirtį", sako Čiurlionis (173 p.). "Čiurlionio kūrybinę filosofiją galim suvesti į vieną sąvoką: polėkis" (92 p.).

Visi šie impulsyviniai išsitarimai apie kūrėją ir kūrybą romane prašosi šių išvadų: kūrėjas blaškomas tarp beprotybės ir genialumo ribų, abiems artimas; kūrybos esmė yra nuolatinis kilimas, skridimas; kūrėjo sudegti džiaugsmas ir tragika — degti ir sudegti kūrybinėj ekstazėj. Colbertas, romano veikėjas, dailininkas, gyvenęs Čiurlionio vizijomis ir mėgino jas užbaigti, nors juto, kad Čiurlionis, jo sekamas, neleidžia jam išsireikšti savais pavidalais, neleidžia jam kūrybiškai žydeti. Todėl Colbertas gyvenimą užbaigia tragiškai; nors tikrąją jo žuvimo priežastimi yra moteris, kuri sulauko jį nuo kūrybinio skrydžio. Žūsta, kaip Čiurlionis, ir impulsyvinė poetė Aguna, nes viena nepajėgė skristi. Aguna buvo laimė ir įkvėpimas bevardžiui veikėjui, bet ji pati, atrodo, nepajėgė skristi net Ikaro sparnais.

“Tkaro Sonata” sukelia daugybę ir kitų minčių. Pabrėžiama didelė Čiurlionio meilė Lietuvai. Lietuva jo pavadinama net visata. Gražiai aprašytas Detalo mitologinis skridimas atgal į savo Tėvynę — Eladą nejučiomis nukreipia tremtinio ilgesi ir mintis į savą Tėvynę — Lietuvą.

Šio romano veikėjai visi nepaprasti ir skaitytoją panardina į giliųjų minčių verpetus.

Knyga gražiai išleista “Nidos” Knygų Klubu, 1-2, Ladbroke Gardens, London, W. 11. Klubo nariams romanas — tik 1 doleris.

JUOZAS VAIŠNYS, S. J.

TĖVYNĖS PAŠVAISTĖ

Šiuo vardu yra išleistas 1961—1962 m. Čikagos Aukštesniosios Lituanistikos Mokyklos moksleivių metraštis, redaguotas Mykolo Drungos, Kristinos Grabauskaitės, Vytauto Nako, Mildos Pakalniškytės ir Birutės Šlajutės, globojant mokytojų Domui Veličkai. Tai tikrai graži 208 psl. knyga, prirašyta ir iliustruota pačių moksleivių. Žinoma, daugiausia darbo čia yra idėjęs p. Velička, taisydamas rašinių kalbą, kuri yra pavyzdinga. Aišku, ieškant klaidų, galima jų rasti ir šiame leidinyje. Kur-ne-kur pasitaiko viena kita ne tik korektūros, bet ir gramatikos bei sintaksės klaida, pvz. net keliose vietose (79, 84, 100 p.) užtinkamas slaviškas vertinys **neužilgo** (=netrukus), kurį kalbininkai draudžia vartoti. Galima rasti ir daugiau nevertotinų ar klaidingai parašytų žodžių, pvz.: 80 p. — **kokios tai** (=kažkokios), 120 p. — **sugrišt** (=sugrižt), 129 p. — **neišmušo** (=neišmušė), 185 p. — **septynių metų** (=septynerių metų). Leidinyje vartojama jablonskinė rašyba. Aišku, taip ir turi būti, nes ji iki šiol tebėra mūsų oficialioji rašyba, tebevartojama ir Lietuvoje, tad vaikytis kokių nors privačių rašybų, kaip, deja, daro kai kurie mūsų periodiniai ir neperiodiniai leidiniai, yra nerimta. Tačiau vienoj kitoj vietoj

čia nusikalstama jablonskinei rašybai: 79 p. — **vistiek** (=vis tiek), 104 p. — **netik** (=ne tik), 124 p. — **dėlto** (=dėl to). Visiškai ramia sąžine vartojamas išsireiškimas **sekanti** kartą, **sekanti** šeštadienį (pvz. 99 p.). Nors šis išsireiškimas jau vis labiau išigali mūsų raštuose, bet kalbininkai vis dėlto raukosi, į jį žiūrėdami, ir sako, kad reikia rašyti **kita** kartą arba **ateinanti** kartą. Kai kur šlubuoja ir sintaksė, pvz. 83 p. neišskirta kableliais **tur būt**, bet pagal jablonskinę rašybą čia kablelių reikia. Sutraukti šalutiniai sakiniai, virtę dalyviais, kai kur kableliais skiriami (apsitvarkiusi, surinkusi), o kitur neskiriami (išsiverkusi, nubudusi). Šie nevienodumai pasitaiko net keliose vietose premijuotame straipsnyje, vardu “Pirstinaitės”. Tai yra, galima sakyti, tik smulkmenos, bet jeigu į jas būtų buvęs atkreiptas dėmesys, tai knygos kalba būtų dar tobulesnė.

Straipsniai įvairūs, įdomūs, daugiausia patriotiški. Visi jų autoriai užsipelno pagyrimą. Linkime, kad visuomet gyvenime šie ryžtingi jaunuoliai elgtųsi pagal jų pačių šiuose straipsniuose išreikštas mintis.

Norėtume šiek tiek stabtelti prie vieno straipsnio, ne kritikuodami jo jauną ir talentingą autorių, bet kai kuriuos mūsų visuomenės šulius, savo pasakytais ar parašytais žodžiais iškėlusius šį straipsnį į neužpelnytą aukštumą ir tuo būdu gal šėšėlin pastačiusius kitus, daug vertingesnius, o taip pat vienam kitam sukėlusius klaidingų minčių lietuviybės išlaikymo atžvilgiu. Tas straipsnis — tai “Leave Your Tears in Moscow” knygos recenzija, parašyta abituriento Margio Matulionio. Kai kurių mokytojų ir metraščio redaktorių nuomone, būtų buvę geriau, jeigu šis rašinys nebūtų patekęs į metrašį. Su šia nuomone pilnai sutinkame, nes recenzijos mintys beveik ištisai yra klaidingos ir klaidinančios.

Nediskutuosime dėl knygos kalbos, kuri recenzijos autoriui M. M. atrodanti nuobodi ir neliteratūrinė, bet jo pasakymas, kad knygoje yra “taškas po taško”,

vardas, trumpi sakiniai, nebūtinai turi būti kalbos neigiamybė. Trumpais sakiniais kaip tik dažnai parodomas lengvas, aiškus ir grakštus stilius, o ilgi sakiniai stilių sunkina. M. M. sakosi pykštąs, kad knygoje aprašoma ne Lietuva ir ne genocidas, bet ponios Armonienės pergyvenimai Sibire. Tai atrodo labai panašu į tai, jeigu kas jaudintųsi ir pyktų, kad kuris nors autorius parašė knygą apie matematiką, o ne apie filosofiją. Juk knygos tikslas buvo ne bendrai aprašyti Lietuvos vargus ir genocidą, bet vienos lietuviškos pergyvenimus, kurie aiškiai byloja apie komunistų vartojamus metodus ir apie jų elgesį su okupuotų kraštų gyventojais. Argi būtų geriau, jeigu knygoje, vietoj aprašius konkrečias vienos lietuviškos kančias, būtų abstrakčiai rašoma apie komunizmo žiaurumą ir verkšlenama dėl jo vykdomų genocidų? Jau gana mums to tuščio verkšlenimo ir vienas kito graudėnimo, kurie, anot Maironio, tik "silpnina dvasią paikai". Amerikiečių mes tikrai tokiais metodais nesugraudensime. Jiems daug garsiau kalba konkretūs pavyzdžiai ir akivaizdiniai liudininkai. Ir metraščio redakcija, matyt, nenorėjo su tomis M. M. mintimis sutikti, pridėdama gale straipsnio savo pastabą.

Bet svarbiausia, dėl ko kai kurie mūsų senesnės kartos žmonės M. Matulioni spaudoje gyrė, scenoje bučiavo ir net pinigais apdovanojo, yra tai, kad jis peikė recenzuojamą knygą, jog ten vietoj Barboros rašoma Barbara, vietoj Jono — John, vietoj Danutės — Donna. Tokia pat "logika" jis galėjo peikti knygą ir dėl to, kad vietoj Moskva ten parašyta Moscow. Juk toji knyga parašyta ne lietuviškai, bet angliškai, tad ir tie vardai, kurie turi savo atitikmenis anglų kalboje, rašomi angliškai. Anglai Barborą vadina Barbara, o Joną — John. Tad visiškai teisingai tie vardai knygoje parašyti. Neteisinga yra Danutę vadinti Donna, nes šie du vardai nieko bendra neturi — Donna nėra Danutės atitikmuo anglų kalboje, bet autorius, matyt, nenorėjo, kad amerikiečiai ar kiti svetimitaučiai laužytų savo

liežuvius, stengdamiesi išstarti Danutės vardą, kurio vis tiek, tur būt, teisingai neitšartų. Ir M. M. šiuo klausimu savo recenzijoje rašo: "Suprantama, kad "Donna" amerikietį palankiau gali nuteikti knygos atžvilgiu, bet koks yra šios knygos tikslas? Ar ne paskatinimui Lietuvos jaunimo?" Čia tai jau labai smarkiai prašauta pro šalį. Knyga nėra skiriama Lietuvos jaunimui, bet kitataučiams (argi knygos autorius būtų galvojęs, jog Lietuvos jaunimas jau nemoka lietuviškai skaityti, kad ją ryžosi rašyti angliškai?).

Kas dėl tokio vardų rašymo jaudinasi, turėtų taip pat jaudintis, kad Lietuvą vokiečiai vadina Litauen, anglai — Lithuania, prancūzai — Lithuanie. Bet dėl ko mes, visiškai nesijaudindami, Amerikos prezidentus George Washington ir Abraham Lincoln vadiname Jurgiu Vašingtonu ir Abraomu Linkolnu? Dėl ko to paties metraščio kitame straipsnyje komunizmo steigėjas vadinamas Karoliu Marksu, o ne Karl Marx? Tad kur mūsų logika? Dėl ko mes taip siaurai ir fanatiškai galvojame, o gal, geriau sakant, visai negalvojame? Ilgiau prie šio klausimo nesustosime, nes apie tai jau plačiau buvo rašyta "Gimtojoje Kalboje" (1958 m. nr. 2 ir 1959 m. nr. 2-3).

Kad mes esame lietuviai, kitataučiai galės pažinti iš mūsų pavardės, bet lietuviškos krikščioniškųjų vardų formos, mūsų vartojamos svetimose kalbose, nieko lietuviškai nepadės. Jeigu mums patiems ir bus maloniau matyti lietuvišką savo vardo formą svetimose kalbose, bet tikrai mums nebus malonu, kai girdėsime svetimitaučius tariant tą mūsų vardą, kurį iš jų tarimo kažin ar atpažinsime.

Pagaliau jeigu kas vis dėlto nenori su šiomis mintimis sutikti, tegul nesutinka, bet tegul žino, kad jas gina daugelis neblogesnių patriotų už juos, tad klausimas blogiausiu atveju yra bent diskutuotinas. Tačiau yra bloga ir keista, kai šį ne tiek svarbų klausimą padaro pačiu pagrindiniu lietuviškos išlaikymo veiksniu.

Tiesiog sunku tikėti, kad tokios lėkšto ultrapatriotizmo mintys būtų galėjusios

ALĖ RŪTA

ADVISE AND CONSENT

Tai tartum Baltųjų Rūmų gyvenimo kopija. Senato posėdžiai, reporteriai, kietos politinės diskusijos, probleminės intrigos, politinės asmenybės viešumoje ir užkulisiuose. Parodytas ir Amerikos prezidentas, jo galia ir negalios politinėse

kilti moderniais laikais aukštuosius mokslus einančio jaunuolio galvoje be kitų įtakos. Tad jo ir nekaltiname, bet kaltiname tuos, kurie savo tuščiais ir nusibodusiais verkšlenimais kitus užkrečia klaidingomis mintimis ir bando statyti lietuviybės išlaikymo tvirtovę ne ant stipraus pagrindo, o ant lekiančio smėlio.

Recenzijos gale dar paminima Rūta Lee, atrodo, kaip nutautimo pavyzdys. Norėtume tik tiek pasakyti, kad jeigu visi mūsų lituanistinių mokyklų mokiniai taip gražiai kalbėtų lietuviškai ir kiekviena proga nesigėdintų pasisakyti esą lietuviai, kaip Rūta Kilmonytė, tai reikėtų tik džiaugtis. Keistu sutapimu kaip tik šiais metais Cicero Aukštesniosios Lituanistikos Mokyklos užbaigtuvėse dalyvavo Rūta Kilmonytė, išdalindama diplomus ir pasakydama labai jautrių žodžių gražia lietuvių kalba.

painiavose, jo mirtis ir naujos politinės bangos po jo mirties, viceprezidentui automatiškai išlenkant į prezidento kėdę. Ryškiausiai filme parodyta vadinamų nusenusių Senato protų ir jaunų veržlių jėgų politinės grumtynės bei trintis tuose pačiuose Baltuosiuose Rūmuose, su visais užkulisiniais pagrindais, priežastimis ir nubangavimais. Tai daugiau "savos pirkios" dūmų parodymas, kartais su tragiškais užtroškimais.

Iš pradžių filmas atrodo nuobodokas, nes daugybė monologinių ir politinio ginčo kalbų. Vis tie patys vaizdai: stalas, posėdžių salė, koridoriai, laiptai. Bet netrukus filmo žiūrėtoją pagauna sumaniai užmegzta intriga: senio senatoriaus ir jauno senatoriaus, kylančios politinės figūros, tyli skirtingų pažiūrų kova. Vienas jų neigia kandidatą į valstybės sekretorius (prezidentas tą kandidatą remia, nors žino jo ne per balčiausią praeitį), kitas energingai remia. Senis senatorius išknisa to kandidato politines praeities dėmes, išknisa ir kandidato rėmėjo silpnybes bei nenormalumus, kurių iki šiol niekas nežinojo. Į filmą įvedama poros senatorių šeimų gyvenimas. Psichologinė, ne vien politinė atmosfera tirštėja, žiūrovas įtempiamas iki didžiausio susidomėjimo, kol filmas baigiamas netikėta, žmogiškai tragiška atomazga. Filmus įdomus tik suaugusiems, besidomintiems politika ar psichologija.

LAD: A DOG

Lengvas, gražus filmas vaikams ar šeimoms su vaikais. Tai įdomaus šuniuko, vardu Lad, gyvenimo istorija, kurioje, žinoma, veikia ir geri bei blogi žmonės. Meilė tam šuniukui net pagydo luošą mergaitę, net suminkština širdį užkietėjusio materialisto, biznieriaus. Gražūs, spalvoti provincijos gamtos vaizdai, švelnūs, gyvulius mylį žmonės. Bet filmas nebūtų filmu be intrigos. Čia supinama gana įdomi intrigėlė tarp tų švelniųjų žmonių ir pikto pavyduolio, nekenčiančio žmonių nei gyvulių. Pavydas pritvinsta iki keršto, kuris išsilieja baisiu gaisru.

Šis Warner Brothers studijos filmas labai panašus į Walt Disney filmą "The Big Red", kuriame taip pat vaizduojamas dviejų draugų, šuns ir berniuko, gyvenimas. Tai yra taip pat maloni pramoga jauniems žiūrovams ar šeimoms. Pramoga maloni ir auklėjanti.

THAT TOUCH OF MINK

Linksma, bet moraliniu atžvilgiu kontroversinė komedija, labai panaši į pernykštę "Lover, Come Back", kur taip pat puikiai vaidina simpatingoji Doris Day. Su Doris Day ši kartą, vietoj Rock Hudson, pasirodo simpatiškesnis Cary Grant (skonio dalykas! Red.), puikus artistas. Tik gaila, kad puikieji artistai sutinka vaidinti tokiose pernelyg tuščiose, be jokios idėjos ir įdomesnės minties komedijose. Tai tik juokas juokui, vaikščiojant slidžių sekso takų pakraščeliais. Mergaitė, tiesa, parodoma naivi ir dora, o vyras kilnus, turtingas, dosnus ir, gal būt, doras, bet charakteriai negyvenimiški, situacijos juokingos, nors kartais gražios, bet netikros, neįtikinančios ir nepavyzdingos.

HELL IS FOR HEROES

Tai yra karo meto pacifistinis filmas, parodąs sukrečiančius vaizdus. Tai nepamirštama antrojo pasaulinio karo pergyvenimų iškarpa. Pavaizduojamas mažas amerikiečių karių būrelis (kurių puikus individualius charakterius sukuria Bobby Darin, Steve McQueen, James Coburn ir kiti), jų baidi psichinė ir fizinė įtampa, kovojant Belgijos miškuose (prie Ziegfried'o linijos) su šimteriopai gausnesniu priešu — vokiečiais, atsilaikant, nors pušei ir žūvant, kol ateina pagalba. Filmas gerai pagamintas, įdomus suaugusiems, mėgstantiems karo filmus.

EXPERIMENT IN TERROR

Psichologiškai dramatinis filmas, didelės įtampos intriga, gyvenimiškas ir gerai paruoštas. Vaidina Glenn Ford, kylanti Lee Remick, Stefanie Powers. Tai šių

A. KEZYS, S. J.

NAUJOS POEZIJOS BELAUKIANT

Poetinė kūryba, neseniai susilaukusi stambios Dr. K. Almino paramos, gavo naują impulsą suklestėti. Reikia tikėtis, kad pučiant palankiems literatūrinių konkursų vėjams, mūsų poezija suoš naujomis kūrybinėmis bangomis lietuviškos eilėdaros jūroje.

Šia proga norisi iškelti vieną kitą mintį apie poezijos kūrybą. Tai ne brandžios kritikos žodis, o tik vieno skaitytojo pasisakymas literatūriniais klausimais. "Draugo" poezijos konkursas ir Maironio

laikų bandito Amerikoje bandymas priversti jauną mergaitę, banko tarnautoją, pavogti jam šimtą tūkstančių dolerių, kitaip — jis nužudysias ją ir jos sesutę, gimnazistę. Bandito teroras ir abiejų mergaičių kova, padedant policijai, sudaro įdomų turinį iki laimingos pabaigos. Tai bus daugiau įdomu kriminalinių istorijų mėgėjams. Tačiau filmas tam tikra prasme ir auklėjantis, žiūrint iš kovojančių mergaičių pusės, bet negatyvūs jaunuoliai gali pasimokyti ir banditizmo, kaip dažnai jie pasimoko iš kriminalinių filmų ir knygu.

Metų paskelbimas atkreipė mūsų dėmesį į lietuvių poetą. Į poetą mes žiūrime šiaandien su viltimi, kad jis atžymės šį istorinį momentą nauja talentinga kūryba. Tad šios eilutės yra jam ir taikomos, kad jis žinotų bent vieno savo skaitytojo pageidavimus.

Kiek šiose eilutėse bus tiesos, galės pasakyti geriau nusimanantieji. Tačiau nebus daug suklysta, išreiškiant tam tikrą nusivylimą dabartine mūsų poezija. Beskaitant spaudoje pasirodancius eilėraščius, kartais gaunasi išpūdis, kad nemažas jų skaičius yra be gilios dvasios. Gal būt, rašoma daugiau iš reikalo, neturint aiškios išgyventos minties. Gal būt, tikima tik nusistovėjusiomis poezijos formomis, laikant jas vieninteliais geros poezijos apdarais. Dažnai nesusivokiama, kad kitų išvystytos formos originaliam poetui gali būti varžtai, užgniauzią dvasią, prigesinę išgyventą jausmą.

Savo pageidavimą norėčiau išreikšti šv. Povilo žodžiais. Rašydamas tesalonikiečiams, šv. Povilas tarp kitko sako: "Negesinkite dvasios!" arba pagal kitą vertimą "Neniekinkite įkvėpimo!" (1 Tes. 5, 19). Be abejo, šv. Povilas nekalba čia apie poetiškos dvasios gesinimą. Tačiau, **mutatis mutandis**, poetas gali pasimokyti iš jo ir poetiškos išminties — didesnės pagarbos poetiškajam įkvėpimui.

Poezijos istorija rodo, kad didieji kūrėjai nerašė savo kūrinių kaip kiti mirtingieji, bet tam tikrame dvasios pagavime, kurį vadiname įkvėpimu. Tur būt, niekam nėra pavykę duoti tikslų šio paslaptingo fenomeno apibrėžimą. Tačiau yra aišku, kad tikrasis poetas pergyvena kažką savo sieloje, kas jam padeda kurti. Blake, parašęs savo profetines knygas, išsitarė: "Aš jas galiu girti; aš buvau tik sekretorius. Jų autoriai yra danguje". Miltonas, rašydamas Prarastąjį Rojų, tikėjo, kad tą darbą išpildė, padedant Šventajai Dvasiai. Goetė sėmė savo kūrybą iš "nuolat dainuojančios sielos". Senujų amžių poetai priskirdavo savo žodžius mūžų ar dievų intervencijai, prašydami jų pagalbos savo kūrybai. Sakoma, kad poetai

Tasso ir Burns bandę rašyti eilėraščius pagal užsakymą ar prisiversdami, ir iš to nieko neišėję. O kai rašė, gavę įkvėpimą, davė gerus kūrinius. Shelley irgi nerašydavo be vidinio pakilimo. Savo įkvėpimui poetai jausdavo gilią pagarbą, traktuodami jį, kaip svarbų bendradarbį savo kūryboje.

Aišku, negalima nesutikti su patirties irodyta išmintimi, kad poetinei tobulybei negana vien įkvėpimo. Dvasinio įkarščio metu užrašytos mintys nėra visada tobulai išreikštos. Jose pasitaiko nesklandumų, neišbaigtų ir susimaišiusių minčių. Shelley tikėjo savo įkvėpimo neklaidingumu taip tvirtai, kad nieko netaisydavo, ką kartą parašė. Dėl to jo poezija yra nevienoda. Šalia stiprių eilučių, prirašyta visai menku, neretų subrendusio jo genijaus. Jei Shelley būtų negailėjęs kai ką išbraukti, pataisyti ar pridėti, jo kūryba, kritiku manymu, būtų buvęs geresnė. Panašiai darė ir Charles Peguy. Jo stilius sunkus, sakiniai ištęsti, tik su vargu iskaitomi.

Tad teisingai kalba poezijos žinovai, sakydami, kad įkvėptiems žodžiams yra reikalinga ir tobula forma. Vien įkvėpimo turėjimas dar nepadaro iš žmogaus poeto. Kiekvienas iš mūsų esame tam tikro laipsnio poetai ar menininkai. Dvasinis pakilimas ar stipresnis vidinis pergyvenimas aplanko kiekvieną normaliai išsivysčiusį žmogų. Tik ne visi esame pripažinti poetai, nes pirmoje eilėje ne visi savo jausmus išliejame ant popieriaus, o jeigu ir išliejame, tai savo rašto nevadiname poezija. Tokiam mūsų "išliejimui" dažniausiai trūksta tobulo poetinio išreiškimo. Jam trūksta poetinės formos. Poetas yra tas, kuris užrašydamas savo kūrybingų momentų mintis, jas sutvarko tokiu būdu, kad jo žodžiai turi galią perduoti bent dalį savo pergyvenimo kitam. Nuo seno yra atrasta, kad tam tikras žodžių ir skiemenų sugrupavimas pajégia perduoti jausmą geriau negu paprastas prozinis išreiškimas.

Įkvėpimo ir formos suderinimo klausimas yra painus dalykas, sukeliąs nesi-

baigiančias diskusijas. Vieni tiki griežtas, nuo seno išbandytas eilėraščių formas, kiti nepasitenkindami senosiomis, ieško naujų. Vieni mano, kad iš anksto nustatyta forma užmuša pradinę inspiraciją. Kitiems atrodo, kad ji kaip tik duoda jai tinkamą, apvaldytą išreiškimą. Dabartiniiais laikais turime įvairiausių bandymų sukurti naujų eilėraštinų formų. Vieni jas priima su išskėstomis rankomis, kiti jas niekina, kaip įsibrovėlius poetiniam menui naikinti. Iš visa to išryškėja du skirtingi principai. Vienas konservatyvus, linkęs daugiau į įkvėpimo apribojimą formos griežtumu, kitas liberališkas, leidžias įkvėpimui laisviau manipuliuoti formines taisykles.

Pritaikant šių diskusijų mintis dabartiniam mūsų poezijos stoviui, reikėtų, atrodo, pabrėžti liberališkąjį principą. Mūsų poezija yra per daug nusistovėjus senosiose formose. Jai trūksta pionieriškos dvasios, ieškant naujų ir originalių kelių. Daug mūsų poetinės kūrybos yra griaučiai be dvasios, gal dėl to, kad per daug yra prisirišta prie sustingusių formų ir nebandoma susirasti lankstesnių ir laisvesnių išsireiškimo būdų. Tad mūsų poetams ir bus pravartu apmąstyti anuos šv. Povilo žodžius: negesinkime dvasios, neniekinkime įkvėpimo! Kiek daug turime eilėraščių su gražiai išrikiuotom eilutėm, skambiais rimais, būbnais mušančiais ritmais, o visai plokščiai nuskambančia mintimi? Toki eilėraščiai gal bus cituojami poetinių priemonių vadovėly, kaip poetinės technikos šedevrai, o atspausdinti poezijos knygoje, jie veikia, kaip kokios migdančios tabletės. Tobulindamas įkvėpto žodžio formą, poetas turi žinoti, kada natūralus pergyvenimo jausmas pradeda dingti, ir vietoj jo atsiranda dirbtinumas. Jau geriau išleisti eilėraščių be tobulos simetrijos, be tobulo rimo, negu užslopintą geležinių vadovėlišku reikalavimų. Sušlubavimas formoje skaitytoją, pripratusį prie klasikinių eilėraščių, gal būt, nustebins. Bet labiau apsišvietusį tuojau ir atgaivins: štai poetas, kuris neslepia savo jausmo, o pasirodo prieš mane toks, koks

jis yra. Jo tikslas vien rodyti savo tiesą, nuoga, nieku neپردengtą. Ar nesakoma, kad menas turi pamiršti save? Ar jis nėra labiau panašus į šaltinį, prasiveržusi nenumatytoje vietoje prisirinkus daug požeminio vandens ir tekantį savo pasirinkta vaga, negu į griovį, kuriuo vanduo tvarkingai nuleidžiamas į paskirtą vietą?

Nors tikrasis poetas nedirba pagal užsakymus, ir tikrosios jo kūrybos negali papirkti joki konkursai, istorinių įvykių minėjimai ar paprasto skaitytojo pageidavimai, tačiau tai nereiškia, kad išorinė aplinka neturi jokios įtakos į poeto sąmonę ar darbo metodus. Todėl mes ir skubame su savo patarimais, tikėdamiesi, kad jie nebus visai veltui. Teskamba tie patys šv. Povilo žodžiai: negesinkite dvasios, neniekinkite įkvėpimo. Nepasiduokite tradicijos uždėtai formai, jei ji suvaržo pirmąją inspiraciją. Kurkite naujesnes formas. Mes esame jau pripratę prie naujovių mene. Jums nėra ko bijoti. Juk poetas paprastai nerašo savo minčių nustatyta forma iš karto. Jis kuria spontaniškai ir gaivalingai. Jei reikia įkvėptą žodį taisyti, tiksliau suformuluoti, nepasiduokite pagundai išprausti jį į geležinės formos rėmus. Čia kaip tik glūdi pavojus ir tikrasis bandymas, ar poetas duos skaitytojui tiesos kūrinį, ar aptašytą tos tiesos erzą. Pats eilėraščio įforminimas gali būti įkvėptas. Tada gaunasi genialus šedevras. Bet būna ir kitaip. Inspiruotas kūrinys patenka į išdresiruoto kalvio rankas, ir, truks-plyš, jis turi įtilpti į nustatytą formą. Stiprios kalvio rankos tol nepaleidžia lipšnios medžiagos, kol iš jos nenukala visiems pažistamo dievuko — eilėraščio. Suskaičiuotos eilutės, tam tikro ilgio, jambai, rimai, ritmai. Pritrūkus kur eilutės, ji prirašoma; prireikus rimui žodelio, pasižiūrima į rimo žodyną.

Prieš tokią poezijos mutilaciją norime čia pasisakyti. Kaip poezijos skaitytojas, pageidaučiau, kad mūsų poetai reikštų savo mintis laisvesne forma. Man idomesnė yra išgyventa mintis negu kalbiniai rūbai, kuriais ta mintis yra apvelkama. Išmeskime rimą, jei jis trukdo iš-

reikšti ikvėpima, išmeskime giesminį eilėraščio toną, jei jis tik dirbtinai tegali perduoti tikrąjį jausmą. Ar nebūtų maloni staigmena ir tikras atsigavimas susilaukti poezijos rinkinio, kurio kūriniai būtų parašyti, pvz. kad ir paprasto paragrafo forma?

AR PATINKA NAUJI

“LAIŠKAI LIETUVIAMS”?

* Noriu nuoširdžiai Jus pasveikinti ir pagirti “Laiškų Lietuviams” žymią pažangą. Ir išorėje, ir viduje yra kuo pasidžiaugti. Straipsniai labai vertingi. Įdedu 25 dol. čekį pagelbėti Jūsų darbams.

Prel. L. J. Mendelis

* Prašmatnesni viršeliai ir viduje brangesnio popieriaus du labai su nuotraukomis — dar nepagerėjimas, jei turinio kokybė negerėja. Kol lietuvybės ir tautinės kultūros klausimais neįtraukiama daugiau išmaningų rašytojų, tie 2000 dol. padidėjusių Jums išlaidų, man atrodo, be reikalo išmetami pinigai! Šalia naujų “realistinio” pobūdžio straipsnių tas paviršutinis blizgesys yra tik dar vienas ženklų, kad žurnaliukas suka prisitaikymo amerikonybei pusėn. Jei taip ir toliau bus, nebetiks nė dabartinis užrašas “Laiškai Lietuviams”. Naujajai pakraipai gal geriau derinsis ir naujas pavadinimas, pvz. “Dvasinė atrama nutaustantiems”. Nenumarkinkit, bet plėskit filmų skyrių!

B. Medelis

* Tegul Dievo palaima ir šviesa šviečia “L. L.” Leidėjams ir Redaktoriui. Mes lietuvių kalba neturime kito tokio leidinio, kuris taip puikiai nagrinėtų mums taip reikalingas temas, kad šiame pilname svetimybės krašte galėtume išlikti žmonėmis. Juk šiandien jau daugelis pasiilgo žmogaus žemės rutulyje. Mano giliausia pagarba Jums ir linkėjimai, kad nepalūžtama energija skleistumėte tas mintis, kurios ugdytų Dievo sukurtąjį žmogų.

Jadv. Juras

* Džiaugiuosi naujais “Laiškais Lietuviams”. Šis žurnalas yra tikrai gražus ir patrauklus. Manau, kad kiekvienam lietuviui jis suteikia džiaugsmo ir pasitenkinimo, nes nagrinėja visokius rūpimus klausimus mūsų išievijoje. Aš jame randu daug gilių ir pamokančių patarimų. Skaitydama, jaučiu didelį poilsį ir nusiramimą.

Eug. Betkauskienė

* Pertvarkytas žurnalas — gražus. Tačiau kodėl tokios liūdnos spalvos viršelyje? Nejaugi viskas taip juoda? Be to, juodi plėmai ar linijos tarp nuotraukų nedaug grožio priduoja.

K. Rusinas

* Reikia pasidžiaugti gražiai išsipuošusiu “L. L.” veidu. Iliustracijos sumaniai nukeltos į žurnalo vidų. Drįstu tvirtinti, kad “L. L.” yra vienas labiausiai mėgstamų žurnalų.

J. Gaudzė

* “Laiškus Lietuviams” visuomet perskaitau nuo pirmojo iki paskutiniojo puslapio. Dabar ir jų išvaizda žymiai patrauklesnė negu anksčiau, tad dar malniau juos rankose laikyti bei skaityti. Linkiu, kad kiekvienas lietuvis užsiprenumeruotų šį puikų žurnalą.

K. Jasėnas

* Gavus jūsų žurnalą, perskaitau nuo pirmos iki paskutinės raidės. Labai jis man patinka, bet patiktų dar labiau, jeigu būtų plačiau ir atviriau diskutuojamos šeimos bei jaunimo problemos. Žinoma, visada atsigauני ir prie gero akademinio aukščio filosofinio straipsnio, tik gaila, kad jų nedaug pasitaiko.

Aldona Kačinskienė

* “Laiškai Lietuviams” mūsų namuose yra labiausiai laukiamas svečias. Jį su didžiausiu malonumu skaitau ir dar kelis kartus paskui perskaitau man rūpimais klausimais. Taip pat randu daug medžiagos diskusijoms religiniais, tautiniais ir šeimos klausimais. Pritariu visoms iškeltooms mintims straipsnelyje “Kodėl nera-

šoma apie vyrą ir žmoną?" Viršelis tikrai elegantiškas ir patrauklus. Padėtas kioske ir namuose ant stalo šis žurnalas kiekvieną priverčia pasižiūrėti, pavartyti ir paskaityti. Nuotraukos taip pat puikios.

V. Petraitienė

"Šaltinio" gyvybinis klausimas

Mielas ir Gerbiamas Tėve Redaktoriau,

Malonėkite artimiausiame Jūsų žurnalo numeryje įdėti šias eilutes. Žinia, kad recenzijos nėra diskutuojamos, bet "L. L." 4 nr. ilgas raštas apie atgimusį "Šaltinį" nėra, mums regis, įprastinė recenzija, o pagrinde tik nuosprendis, ar tam atgimėliui būti ar nebūti. Primygtinai kėlėte klausimą, koks "Šaltinio" tikslas, išleidimo priežastys? Į tą klausimą gana aiškiai atsako to paties pirmojo "Šaltinio" numerio, apie kurį kalbėjote, įžanginis žodis. Jame, be kita ko, juk sakoma, kad "Šaltinis" su vaikų skyriumi "atgimsta tremtyje, bet vis tik arčiau Nemuno krantų, toje pačioje Europoje, ir nedrąsiai drįsta prisistatyti kaip europiečių lietuvių katalikų jungiklis, jų veiklos, rūpesčių ir minčių bent mažytis atspindys. Jiems nebus svetimi ir bendri katalikiški, lietuviški reikalai".

Vaikų skyrelius išvedė "Tėviškės Žiburiai", "Draugas" ir kiti laikraščiai, ne tik "Šaltinis", bet iki šiol, rodos, niekas spaudoje prieš tokius skyrelius nepasiskakė ir skyrelio laikraščeliui "Eglutei" neilygino.

Klausėte, ar verta "Šaltinį" spausdinti tobulesnėmis priemonėmis? Išėjus jo trims numeriams, gana paaiškėjo, kad jam šiuo metu ne tik būti, bet ir tobulėti verta. Žinoma, ne dėl medžiaginio pelno. Taigi, ketvirtas numeris pasirodys gal jau iš spaustuvės. Bet ir šiuo atveju tebegalioja 1 nr. įžanginė pastaba: "Šaltinis" ir "Šaltinėlis" sruvens tiek ir taip, kiek visų padedamas įstengs".

"Šaltinis" norėtų būti ne tik diplomuotu, igudusių rašto žmonių kuklia tribūna, bet ir tebesėdinčių mokyklos suole. Redakcija džiaugiasi, kad per tris numerius į lietuviškos spaudos puslapius pirmą kartą įžengė keturi jaunuoliai. Vienas jų ima reikštis ir kitoje lietuviškoje spaudoje.

Dar klausėte: o gal Europos lietuviai nori turėti jiems labiau pritaikytą leidinį? Manau, jog didžioji europiečių lietuvių katalikų dalis atsakytų teigiamai. Užjūriniai periodiniai lietuvių leidiniai tikrai yra mieli ir gražūs. Bet ne retas jų šiapus Atlanto pasirodo tolokas ne tik kilometrais...

Linkėdami geriausios kloties spaudos apaštalavime, reiškiamo Mielam ir Gerbiamam Tėvui Redaktoriui gilią pagarbą.

kun. dr. S. Matulis, M.I.C.,
"Šaltinio" Redaktorius

Auklėjimo sistemų klausimu

Perskaičiusi š. m. 3 nr. p. P. Maldeikio straipsnį, vardu "Apie pasakas ir vaiko vaizduotę", nutariau parašyti panelei D. Petrutytei atvirą laišką, norėdama paraginti, kad ji ir toliau rašytų apie montesorinę auklėjimo sistemą. Mums reikia sekti mokslo pažangą, bet dar labiau reikia sugebėti atrinkti, kas mūsų žmoniškajam ir tautiniam auklėjimui labiau tinka.

Montesorinė auklėjimo sistema mūsų per mažai pažįstama. Tegul ne visi su ja pilnai sutinka, bet pažinti ir apie ją pagalvoti — daugiau negu verta. Tamstos straipsniai, mieloji p. Petrutyte, mieli, kaip menas apie meną. Apie patį didįjį meną, apie kurį niekada nebus per daug rašyti ir galvoti. Juk vaiko — būsimo suaugusio žmogaus auklėjimas yra pati didžiausioji ir vertingiausia kūryba.

Tad ačiū Tamstai, kad rašai, ir padėk, Dieve, dar daug rašyti.

N. Jauniškienė

“Laiškai Lietuviams” skelbia konkursą parašyti straipsniui apie kurią nors asmenybę ugdančią savybę. T. y. reikia rašyti apie kurią nors dorybę. Norėdami padėti konkurso dalyviams, paminėsime kai kurias dorybes: atvirumas, draugiškumas, nuoširdumas, ištikimybė, pasitikėjimas, gailestingumas, paprastumas, natūralumas, pasiaukojimas, kantrumas, pastovumas, ištvermė, drąsumas, kuklumas, mandagumas, taktiškumas, riteriškumas, vyriškumas, moteriškumas, pagarba (Dievui, tėvams, vyresnybei), ryžtingumas, taurumas, kilnumas, religingumas, meilė (Dievo, tėvynės, artimo), paklusnumas, susivaldymas, nuolankumas, nuosaikumas, protingumas, teisingumas, stiprumas, didžiadvasiškumas, dėkingumas, tiesumas (kalboje), demokratiškumas, žodžio laikymas, pažado tesėjimas, apdairumas, skaistumas, linksmumas ir t. t.

Konkurso dalyviai pasirenka rašyti apie vieną kurią nors čia paminėtą ar kurią kitą dorybę. Kadangi praeitis parodė, kad daugelis mėgsta rašyti beletristine forma, tai ir dabar šią formą leidžiame vartoti. Rašinys turi būti ne ilgesnis kaip trys tūkstančiai žodžių ir turi būti tinkamas spausdinti “Laiškuose Lietuviams”. Už geriausių rašinius bus duodamos premijos: I — 100 dol., II — 75 dol., III — 50 dol. ir IV — 25 dol. Konkursas baigiasi 1963 m. vasario mėn. 1 d. Premijos bus įteiktos “L. L.” metinėje šventėje 1963 m. kovo mėn. 9 d. Jaunimo Centre. Šventės meninę programą atliks solistė Valentina Kojelienė.

Dėkojame “L. L.” rėmėjams, paaukojusiems po 1 dol.:

D. Orentaitė, R. Kriauciūnas, J. Petraškevičius, M. Kapačinskas, A. Zigaitis, A. Stočkus, E. Jokubkienė, P. Ličkus, J. Janušonis, B. Valavičius, A. Jankauskaitė, S. Peterienė, E. Vilkas, J. Zygas, S. Daržinskas, S. Patlaba, P. Martinkus, O. Petraitis, S. Geštautas, E. Kantautas (visi Chicago); A. Šalkauskas, K. Baliūnas, P. Nauzdžiuvienė, A. Valiulienė, M. Tarvydas, P. Gulbinskas, V. Dalinda, V. Plioplys (visi Toronto); dr. V. Lelis, V. Sabalis (Rochester); D. Remys, B. Novickis, O. Braniškienė, S. Vintika, E. Gimžauskienė, T. Zailskienė, O. Simonaitis (visi Cicero); B. Juodėnas, V. Rociūnas, L. Neimanas, B. Bernotas (visi Cleveland); S. Bugnaitis, M. Židžiūnienė (Worcester); J. Domeika (Kanada), A. S. Jaugeliai (Montreal), O. Dovydaitis (Brooklyn), M. Jasaitis (Kanada), P. V. Kuzma (London), P. Bičkienė (Evanston), V. Stankus (Kanada), M. Kaskus (Montreal), A. Audronis (Los Angeles), T. Bogušas (Boston), P. Pajojus (Detroit), S. Nasvytis (Euclid), J. Macenas (Forest Pk.), A. Stonienė (Richmond Hill), A. Banėnas (Phila.), B. Jasevičius (Detroit), F. Kuncaitienė (Omaha), M. Užgurienė (Springfield), P. Kalvaitis (Hamilton), kun. P. Jokubaitis (El Passo), K. Butkus (Brooklyn), P. Žolynas (Baltimore), E. Bielkevičienė (Brockton), V. Solomonas (Ozone Pk.), J. Laukaitienė (Hinsdale), S. Reliuga (Detroit), J. Janulaitis (Australija), K. Balčiūnas (Lemont), S. Rutkauskas (Lakewood), B. Butkys (Monterey Pk.), A. Varneckas Wolcott), O. Motiejūnas (Los Angeles), V. Kundrotienė (Detroit), A. Ragauskas (Elizabeth), E. Norkeliūnaitė (Waterbury), V. Gražulis (Detroit), O. Jakštienė (Grand Rapids), Z. Rajeckas (New London), E. Vaitkūnas (Kanada), kun. J. Balevičius (Kintyre), J. Šimonis (St. Barbara), O. Valienė (Detroit), K. Prišmantas (Los Angeles), E. Petrauskas (London), V. Šateikis (St. Benedict), V. Petraitis (Australija), J. Racevičius (Detroit), J. Starinskas (Dorchester), kun. A. Gleveckas (Albany), A. Paliulis (Waterbury), E. Jurgaitis (Clarendon Hill), R. Gedgaudas (Lawrence), G. Mačys (London), T. J. Anderson (Kanada), S. Bakšys (Hamilton).

LAIŠKAI LIETUVIAMS

2345 West 56th Street

Chicago 36, Illinois